

KARTAL VE EJDERİN DANSI: GÜVENLİK BAĞLAMINDA ABD-ÇİN İLİŞKİLERİ

Haşim TÜRKER¹

Özet

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından ABD gücünü konsolide etmek ve hegemonyasını sağlamlaştırmak amacıyla önceliğini Avrupa kıtasına vermiştir. ABD bir taraftan Avrupa bütünleşmesini desteklerken diğer yandan NATO'nun genişlemesine önem vermiş ve Rusya ile ilişkilerini iyileştirmeye gayret etmiştir. Afganistan ve Irak'taki başarısızlıklar, Avrupa'nın önde gelen devletleriyle ortaya çıkan görüş ayrılıkları, Rusya'nın revizyonizmi ve ekonomik alanda ortaya çıkan krizlerin neticesinde ABD kendisine çıkış yolu olarak Asya-Pasifik bölgesini görmüştür. 2000'li yılların sonları itibarıyla şu açık bir biçimde ortaya çıkmaya başlamıştır: ABD'nin tek başına parametreleri belirleme gücüne sahip olduğu tek kutuplu düzenin hâkim olduğu Soğuk Savaş sonrası dönem sona ermekte ve yeni bir dönem bütün belirtileriyle ortaya çıkmaktadır. Bu yeni düzende en başta gelen aktörlerden biri de kuşkusuz Çin'dir ve yeni mücadele alanı da Asya-Pasifik bölgesidir. Küreselleşme sürecine bağlı olarak, ABD ile Çin arasındaki güvenlik ilişkilerinin siber güvenlik veya astro-politiği de yansıtan çok boyutu mevcuttur. Ancak bu çalışmada konu salt askeri güvenlik perspektifinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, Güvenlik, Asya-Pasifik, NATO.

THE DANCE OF THE EAGLE AND THE DRAGON: U.S. – CHINA SECURITY RELATIONS

Abstract

During post-Cold War period, the United States gave priority to Europe in order to consolidate its power and hegemony. While the US supported the European Integration from one side, it attached great importance to the expansion of NATO and strived to improve its relations with Russia. As a result of the failures in Afghanistan and Iraq, disagreements with the leading European states, Russia's revisionism and the economic crises, the United States saw the Asia-Pacific region as a way out. By the end of the year 2000, it became clear that the post-Cold War era, in which the unipolar regime dominated by the US alone had the power to determine parameters, has come to an end and a new era emerged with all its indications. One of the main actors in this new order is undoubtedly China, and the new area of struggle is the Asia-Pacific region. Depending on the globalization process, there are many dimensions of security relations between the US and China which reflect cyber security or astro-politics. However, in this study, the subject is taken from the perspective of military security only.

Keywords: USA, China, Security, Asia-Pacific, NATO.

---

¹ Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, hasimturker@hotmail.com

Giriş

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hemen ardından ABD gücünü konsolide etmek ve hegemonyasını sağlamlaştırmak amacıyla önceliğini Avrupa kıtasına vermiştir. ABD bir taraftan Avrupa bütünüleşmesini desteklerken diğer yandan NATO'nun genişlemesine önem vermiş ve Rusya ile ilişkilerini iyileştirmeye gayret etmiştir. Eski Varşova Paktı üyesi Sovyet uydusu devletlerin Avrupa ile bütünüleşmesi ve NATO'ya üye yapılması konularında ciddi bir başarı elde eden ABD, aynı başarıyı Rusya'nın dost ve müttefik haline getirilmesi konusunda sergileyememiştir. 2000 yılında Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte Rusya ile ilişkiler gerginleşmeye başlamış ve bugünkü haline ulaşmıştır.

ABD 2000'li yıllarda Avrupa'daki başarısını dünyanın diğer bölgelerine genişletmeyi hedeflemiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin Washington ve New York kentlerine yönelik gerçekleşen terör saldırıları her ne kadar büyük bir kriz olarak görülse de bu stratejiyi destekleyen bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. 11 Eylül saldırıları Amerikan gücünün kullanılması hususunda toplumun gösterebileceği direnci ortadan kaldırmıştır (Rose, 2015, s. 5).

Bu saldırılar neticesinde NATO ilk defa ortak savunmayı öngören 5. Maddesi'ni devreye sokmuştur. Konjonktürü değerlendiren ABD önce Afganistan'ı daha sonra da Irak'ı işgal etmek suretiyle bölgede fiili olarak varlık göstermeye başlamıştır.

ABD'nin Afganistan ve Irak'ın işgali kapsamında ortaya koyduğu gayret ve başta öngörülen hedeflere ulaşma konusundaki başarısızlık hem Batı ittifakında birtakım kırılmalara hem de ABD'nin ekonomik ve siyasi anlamda yıpranmasına neden olmuştur. Bunu fırsat olarak gören ve 2000 yılından itibaren Putin liderliğinde iç siyasette görece istikrarı sağlayan ve dış politikada da daha iddialı bir tutum takınan Rusya 2008 yılında Gürcistan'ın Osetya ve Abhazya bölgelerini işgal etmek suretiyle revizyonist gündeminin ilk somut adımını atmıştır. 2014 yılında Kırım'ın ilhakı ve Ukrayna'nın doğusunu işgali ile Rus revizyonizmi bütün dünyada endişe yaratır bir hale gelmiştir.

Batı yarıkürede tüm bunlar olup biterken doğu yarıkürede nispi bir istikrar gözlenmiştir. Bahse konu nispi istikrar neticesinde başta Çin Halk Cumhuriyeti (Çin) olmak üzere Asya Pasifik bölgesinde ekonomik büyüme dünyanın geri kalan kısmına nispeten ciddi oranlarda gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Dünya Bankası verilerine göre, Soğuk Savaş'ın sona erdiği 1991 yılından 2015 yılına kadar dünya ekonomisi yaklaşık 2 kat, ABD ekonomisi yaklaşık 1,8 kat büyürken Çin ekonomisi yaklaşık 10 kat büyüme göstermiştir. Aynı dönemde Avrupa Birliği (AB) üyesi devletlerin ekonomileri 1,5 kat, Kuzey Amerika kıtasındaki devletlerin ekonomileri 1,8 kat büyürken Asya-Pasifik bölgesindeki devletlerin ekonomileri 2,6 kat büyüyerek dünyanın geri kalanını geride bırakmıştır. Görüldüğü gibi yaklaşık 10 kat büyüyen Çin, Asya-Pasifik bölgesinin büyümesinde dinamo rolü oynamıştır (The World Bank National Accounts Data).

Afganistan ve Irak'taki başarısızlıklar, Avrupa'nın önde gelen devletleriyle ortaya çıkan görüş ayrılıkları, Rusya'nın revizyonizmi ve ekonomik alanda ortaya çıkan krizlerin neticesinde ABD kendisine çıkış yolu olarak Asya Pasifik bölgesini görmüştür. Obama'nın başkan olarak göreve başladığı 2009 yılında bu durum kendisini açıkça göstermiş ve Obama yönetimi stratejik yeniden dengeleme (strategic rebalance) ve pivot kavramlarını kullanmak suretiyle bölgenin ABD dış politikasında en ön sırada yer alacağını açıkça ifade etmekten kaçınmamıştır. (The World Bank National Accounts Data) Bununla birlikte, bölgeye yönelik ilginin Obama ile başladığını ifade etmek yanlış olacaktır. Zira, George W. Bush döneminde Asya-Pasifik bölgesindeki askeri güç seviyesi artırılmış, Güney Kore ile serbest ticaret anlaşması imzalanmış, Transpasifik Ortaklık Anlaşması'nın müzakereleri başlatılmış, Hindistan ve Filipinler ile ilişkilerin güçlendirilmesi

için çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Tüm bu girişimler Obama döneminde daha da güçlendirilmek suretiyle ABD dış politikasının öncelikleri arasında yer almaya başlamıştır (Manyin v.d., 2012, s. 2).

Bugün uluslararası bazı gözlemciler Soğuk Savaş sonrası dönemin 2013 yılı sonlarından itibaren ciddi bir değişime uğradığı ve tek kutuplu düzenin 2014 yılı itibariyle sona erdiğini iddia etmektedirler. Bazıları bu tarihi Rusya'nın Gürcistan'a yönelik işgal harekâtını gerçekleştirdiği 2008 yılına kadar götürmektedir. Zira 2008 yılında sadece Rusya ilk revizyonist girişimini gerçekleştirmemiş ayrıca ABD'yi ve dünyayı sarsan büyük bir ekonomik kriz baş göstermiştir. Dünya siyasetindeki temel değişikliğin bir diğer göstergesi de Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki iddiaları kapsamındaki fiili girişimleri olmuştur (O'Rourke, s. 14). 2000'li yılların sonları itibariyle şu açık bir biçimde ortaya çıkmaya başlamıştır: ABD'nin tek başına parametreleri belirleme gücüne sahip olduğu tek kutuplu düzenin hâkim olduğu Soğuk Savaş sonrası dönem sona ermekte ve yeni bir dönem bütün belirtileriyle ortaya çıkmaktadır. Bu yeni düzende en başta gelen aktörlerden biri de kuşkusuz Çin'dir ve yeni mücadele alanı da Asya-Pasifik bölgesidir.

Çin, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olduğu 2001 yılında henüz sınırlı imkanları olan bir aktör olmasına rağmen 15 yıl içinde benzeri görülmemiş bir atılım göstererek Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYH)'ni sekize katlamış ve kendisini 21'nci yüzyılın küresel ekonomik büyüme motoru haline getiren gelişmeyi göstermiştir. Bu gelişme Çin'i ekonomik büyüklük açısından altıncı sıradan ABD'nin ardından ikinci sıraya yerleştirmiştir (Le Corre ve Pollack, 2016, s. 1).

Dünya Bankası verilerine göre 2014 yılında Çin satın alma paritesine göre toplam küresel GSYH'nin yüzde 16.6'sına sahiptir, Eurostat verilerine göre de dünya ticaretinin yüzde 13.5'i Çin tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durum her geçen gün Çin lehine gelişme göstermektedir (Joint Communication to The European Parliament and The Council, 2017). 2030 yılına yönelik yapılan öngörüler göstermektedir ki, diğer büyük devletlerin de ortaya çıkışıyla birlikte "tek kutuplu düzen" sona ermektedir. Ancak ABD diğer büyük güçler içinde "primus inter pares" (eşitler arasında birinci) olma özelliğini korumaya devam edecek gibi görünmektedir (National Intelligence Council^{2012, s. xi}).

Dünya üzerindeki güç dağılımında Kuzey Amerika ve Avrupa'nın da ağırlığı azalmakta ve bu anlamda dengeyi Asya sağlamaktadır. Asya ülkelerinin önümüzdeki on yıl içinde GSYH, nüfus büyüklüğü, askeri harcamalar ve teknolojik yatırım açısından Kuzey Amerika ve Avrupa'nın toplamını geçecekleri tahmin edilmektedir. Bu çerçevede ön plana çıkan devlet Çin'dir. Çin'in 2030 yılına varmadan dünyanın en büyük ekonomisine sahip olması beklenmektedir (National Intelligence Council^{2012, s. iv}).

Dünyanın hâlihazırdaki en güçlü devleti pozisyonunda bulunan ABD bu gelişmeleri yakından takip etmekte ve kaçınılmaz gördüğü bu değişimi kendi kontrolü altında gerçekleştirmek istemektedir. Ayrıca ABD, Holslag'ın da belirttiği gibi yükselen güçlerin başarılı olduklarında değil daha çok başarısız olduklarında daha saldırgan oldukları olgusunun farkındadır (Holslag, 2015, s. 15). Çin, ABD ile karşılaştırıldığında bir süper güç olmaktan uzak durumdadır. Örneğin, ekonomideki göz alıcı yükselişine rağmen Çin'in dünya siyasetindeki ağırlığı henüz bir süper güç olmaya uygun seviyede değildir. Bunun birincil sebebi Çin'in askeri kapasite ve teknolojisinin ABD'ye meydan okuyabilmek için yetersiz oluşu ve büyümesini ABD'ye bağımlı gerçekleştirmesidir. İkinci önemli neden henüz dış politikada dünya liderliğine soyunabilecek bir birikiminin olmayışıdır. Üçüncü önemli neden ise Çin'in Doğu Türkistan, Tibet, tek parti yönetimi, insan hakları ihlalleri, gelir adaletsizliği uçurumu gibi kendi iç sorunlarıdır. Dördüncü bir neden olarak Çin'in ABD gibi dünyaya sunabileceği ileri bir kültürel, siyasi modelinin olmayışı gösterilebilir. Tüm bu nedenlerle Çin, dış politikada temkinli bir büyüme stratejisi izlemekte, müteakibiyet, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, başka devletlerin iç işlerine karışmama prensiplerine sadık kalmaktadır (Örmeci, 2013,

s. 3). Çin, ABD ile karşılaştırıldığında hala birçok eksiğinin bulunduğu gerçeğinin farkındalığı içinde aşırı hareketlerden kaçınmakta, büyümesini ve dünyanın ikinci kutbu olma yolundaki gayretini büyük bir stratejik sabırla sürdürmeye çalışmaktadır.

Dünya tarihine bakıldığında yeni büyük güçlerin siyaset sahnesine çıkışları her zaman biraz sorunlu olagelmıştır. Gücün el değiştirmesine ve dünya sistemini kontrol eden başat gücün değişmesine ilişkin birçok teori ortaya atılmışsa da bunlardan en önde gelenlerinden biri George Modelski'nin Dünya Politikasında Uzun Döngüler (Long Cycles in World Politics) teorisidir. Dünya politikasında uzun döngüler teorisi, spesifik olarak dünya politikasının, genel olarak küresel sistemin döngüsel ritimlerini ortaya koymaya çalışan bir teoricidir. Modelski'nin yaklaşımı yalnızca ulus-devletlerin liderlik olgusunu açıklamaya yönelik değildir. Modelski aslında küresel politik sistemin gelişimini modellemeye çalışmıştır ki bu girişim onu uluslararası ilişkilerdeki geleneksel sistem modellerinden ayırmaktadır. Modelski'ye göre modern dünya sistemi içerisinde küresel politik sistemin liderliği döngüsel olarak 100 yıllık dönemler halinde bir ulus-devletten başka bir ulus-devlete geçmektedir. Ancak dünya liderliğinin uzun döngüsü, politik davranışın evrensel olarak geçerli bir yasası değildir; bundan ziyade modern dünya sisteminin kendisini tekrar eden bir karakteristiğidir. Modelski'ye göre herhangi bir dönemdeki dünya sistemi zaman ve mekân açısından ele alınmalıdır. Dünya sistemi uzun dönemde evrilen bir öğrenme sürecidir ve bu süreçte dünya sistemi içerisinde küresel sorunlara daha iyi yanıt verecek bir politik örgütlenme biçimi ortaya çıkabilir ya da var olan dönüşebilir. Ancak bunun ne zaman olacağını kestirmek güçtür. Bununla birlikte evrilen dünya sistemi içerisinde, küresel politik sistem daha karmaşık hale gelecek ve sistemin sorun çözme kapasitesi artacaktır. Bu duruma uyum sağlayan politik örgütlenme sistem içerisinde başat konuma gelecektir. Modelski'nin modern dünya sistemi içerisindeki en önemli unsur dünya politikasının uzun döngüsüdür. O'na göre küresel politik süreçler dalgalanmalar gösterir ve bu dönemlerde sisteme hâkim olan bir ulus-devlet inisiyatif almaktadır. Modelski, küresel düzendeki bu dalgalanmaları dünya liderliğinin uzun döngüleri olarak adlandırmaktadır. Uzun döngü süreçleri dünya meselelerinde kimin üstün güç olduğunu belirlemektedir. Bu bakımdan modern dünya sistemi içerisinde uzun döngüler, 100 yıllık bir dönemde bir ulus-devletin dünya gücü konumunda olduğu ve küresel politik sistemi yönlendirdiği bir dönemdir. Modelski'nin uzun döngü teorisinin en önemli unsuru deniz gücüdür. Bir devletin küresel liderlik pozisyonuna ulaşması için mutlak suretle donanma açısından üstünlük kurması gerekmektedir (Yılmaz, 2017, s. 277-314).

Bu kapsamda, günümüz dünyasında devletler ve toplumlar birbirlerine öylesine bağımlı haldedirler ki yeni bir gücün ortaya çıkışının sorunlu olması halinde ortaya çıkan yeni güç de bundan fazlasıyla negatif etkilenmek durumunda kalacaktır. Örneğin ABD ile Çin arasındaki ticaret hacmi 2007 yılında 387 milyar dolar iken bu miktar 2016 yılında 648 milyar dolara ulaşmış (söz konusu ticarete ABD'nin 309 milyar dolarlık bir açığı bulunmaktadır) (Office of The United States Trade Representative), Çin'in elinde bulundurduğu ABD devlet tahvillerinin büyüklüğü Çin'i ABD'nin bir sıkıntıya girmesinden endişe eder hale getirmiştir (Clinton, 2014, s. 40).

Görüldüğü gibi dünya yeni bir döneme hızla ilerlemektedir. Değişimin doğasını belirleyecek en önemli aktörlerden biri de Çin'dir. Sona ermekte olan mevcut düzenin sahibi olarak ifade edebileceğimiz ABD'nin de kaçınılmaz bulunduğu bu değişimin nasıl gerçekleşeceği sorusu önümüzdeki döneme damgasını vuracaktır. Bu çalışmada, ABD ve Çin'in hala gelişmekte olan dinamik ilişkisinin güvenlik mülahazaları boyutuna değinilecek, bu kapsamda öncelikle ABD ve Çin'in güvenlik algılamaları açıklanmaya çalışılacak, bilahare birçok açıdan içinde bulunduğumuz uluslararası ortamın miladı sayılabilecek 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD ile Çin arasındaki ilişkiler güvenlik boyutu ön planda tutularak irdelenecek ve dünya düzeninin değişiminin nasıl bir ortamda gerçekleşeceğine ilişkin öngörülerde bulunulmaya çalışılacaktır.

Çin'in Güvenlik Algısı

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Çin dış politika ve güvenlik konsepti kapsamında karşılıklı güven, eşitlik ve iş birliği zemininde daha pragmatik bir politika izlemeye başlamıştır. Bu çerçevede, ekonomik kalkınma ve askeri gelişimini özellikle komşularına ve dünyanın geri kalan kısmına herhangi bir tehdit oluşturmaması üzerine temellendiren Çin, temel dış politika amaçlarını ekonomik büyümeyi sürdürülebilir hale getirme, Tayvan'ın uluslararası alanda tanınmasını engelleme, bölgesel ve uluslararası istikrarı sürdürme, uluslararası prestiji, ABD ile rekabeti ve yarışı daha ileri bir noktaya taşımak olarak belirlemiştir (Sayın, 2013, s. 230-231).

Çin'in son yıllarda dış politikadaki söylemi, kadim Çin geleneği ve Konfüçyanist felsefe ile uyumlu, kültürel ve geleneksel öğelerin yoğunlukla işlendiği ve kullanıldığı bir içerik kazanmaya başlamıştır. Çin geleneğinde çok önemli bir yere sahip Konfüçyanist değerler 2000'li yıllardan itibaren Çin'in uluslararası ilişkiler ve dış politika mantığında yeniden hâkim konuma yükselmeye başlamıştır (Sayın, 2013, s. 230-231).

Çin'in dış politikasındaki hareketlilik hiç şüphesiz temel enerjisini ekonomik büyümeden almaktadır. Çin dış yatırımlar ve ihracat açısından dışa bağımlı bir ülke olmasına rağmen dünyada bütçe fazlası veren nadir ülkelerden biridir. Çin'in 2015 itibarıyla 304 milyar dolarlık bir dış ticaret fazlası vardır (OECD Data, "Current Account Balance"). 2015 yılı itibarıyla dünyanın en büyük mal ve hizmet ihracatçısı konumuna yükselen Çin (The World Bank), artık sadece ucuz mal ve tarım ürünleri değil, ileri teknoloji de ithal etmeye başlamıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF)'na ve DTÖ'ne üye olan Çin'de 2015 yılı sonu itibarıyla 481.200 yabancı şirket faaliyet göstermekte ve bunların toplam yatırım miktarı yaklaşık 4,5 trilyon doları bulmaktadır (The State Council-The People's Republic of China, 2016). Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nde yapılan projeksiyonlar, halen satın alma gücü paritesine göre dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü olan bu ülkenin 2027'ye kadar yeni ekonomik süper güç olabileceğini ortaya koymaktadır. Goldman Sachs'ın bir çalışmasında, çok ciddi bir siyasi-ekonomik bunalım veya doğal felaket çıkmaması ve büyümenin sürdürülebilir kılınması durumunda, Çin'in 2050'de 44 trilyonluk dolarlık bir GSYH büyüklüğüne erişeceği öngörülmektedir (Örmeci, 2013, s. 3).

Ekonomideki bu göz alıcı yükselişine rağmen Çin'in dünya siyasetindeki ağırlığı henüz bir süper güç olmaya uygun seviyede değildir. Bunun birincil sebebi Çin'in askeri kapasite ve teknolojisinin ABD'ye meydan okuyabilmek için yetersiz oluşu ve büyümesini ABD'ye bağımlı gerçekleştirmesidir. İkinci önemli neden henüz dış politikada dünya liderliğine soyunabilecek bir birikiminin olmayışıdır. Üçüncü önemli neden ise Çin'in Doğu Türkistan, Tibet, tek parti yönetimi, insan hakları ihlalleri, gelir adaletsizliği uçurumu gibi kendi iç sorunlarıdır. Dördüncü bir neden olarak Çin'in ABD gibi dünyaya sunabileceği ileri bir kültürel, siyasi modelinin olmayışı gösterilebilir. Tüm bu nedenlerle Çin, dış politikada temkinli bir büyüme stratejisi izlemekte, müteakabiliyet, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, başka devletlerin iç işlerine karışmama prensiplerine sadık kalmaktadır (Örmeci, 2013, s. 3-4).

Çinli liderler ulusal kalkınma ve yeniden canlanma vizyonlarını "Çin Rüyası" şeklinde adlandırmaktadırlar. Çin Rüyası kavramı ilk defa bugün Çin Devlet Başkanı olan Xi Jinping tarafından 2012 yılında kullanılmıştır (The Economist, 2013). Söz konusu rüya iki temel parçadan müteakkkildir. Birinci parça ekonomik refah, sosyal istikrar ve Çin vatandaşları için daha yüksek hayat kalitesi anlamına gelmektedir. Çin Rüyası'nın ikinci parçası ise ulusal prestijin sağlanması ve müreffeh ve güçlü bir ulus olarak yükselmeyi yani büyük güç olmayı hedeflemektedir. Xi Jinping'in kendi anlatımıyla Çin Rüyası "zengin, güçlü, demokratik ve ahenkli sosyalist modern bir ulusun inşasının tamamlanması hedefi" olup Çin'in 100'üncü kuruluş yıl dönümü olan 2049 yılına kadar hayata geçirilmesi hedeflenmektedir (Heath vd., 2016, s. 3).

Çin, ABD, AB ya da Batılı devletler gibi “Ulusal Savunma Stratejisi” ya da “Ulusal Savunma Politikası” başlıkları taşıyan belgeler yayınlamamaktadır. Bunun yerine savunma beyaz kitabı veya üst rütbeli askeri liderler tarafından yapılan konuşmalar vasıtasıyla savunma politikası hakkında bilgi vermektedir (Heath vd., 2016, s. 9).

Pekin yönetimi bu tip dokümanları halkla ilişkiler kapsamında bir araç olarak kullanmakta ve Çin'in askeri modernizasyonu kapsamında uluslararası kamuoyunun artan kaygılarını daha fazla şeffaflıkla azaltmayı hedeflemektedir (Campbell, 2015, s. 1).

Çinli liderler ulusal güvenlik stratejisi ile kırılganlıkları azaltmayı, tehditlerle başa çıkmayı ve ulusun yeniden canlandırılması amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu kapsamda büyüyen Çin gücünün pratik manada hayat bulabileceği uluslararası bir ortamı şekillendirmek önde gelen amaçlardan biri olarak önümüze çıkmaktadır. Bu çerçevede mevcut kurum ve örgütleri hedefler doğrultusunda değiştirmek ve stratejiye uygun yeni organizasyonları da kurmak bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Çin, bölgesel manada Temas ve Güven Tesisi Tedbirleri Konferansı (Conference on Interaction and Confidence Building Measures -CICA-) ve Şangay İş Birliği Örgütü (ŞİÖ) gibi ABD'nin içinde yer almadığı güvenlik örgütlerini teşvik etmektedir. Zaman içinde Çin savunma politikası kapsamında kendi sınırlarını ve çıkarlarını korumak amacıyla sadece bölgesel konulara odaklanmamış, yakın çevresinin de ötesinde girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Çin, Tayvan'ın bağımsız bir devlet haline gelmesi, Çin'in batısındaki ayrılıkçı faaliyetler ile Doğu ve Güney Çin Denizi'nde elde etmeye çalıştığı kontrole yönelik girişimleri varlığına yönelik temel tehditler olarak değerlendirmektedir (Heath vd., 2016: s. 8).

Xi Jinping'in Cumhurbaşkanı seçildiği 2013 yılından sonra Çin kamuoyu ile paylaştığı ilk askeri stratejisini (Savunma Beyaz Kitabı) 26 Mayıs 2015 tarihinde açıklamıştır (The US Naval Institute, 2015). Bu kapsamda Çin'in güvenlik algılamasını en iyi yansıtan belgelerin başında 2015 yılında kamuoyu ile paylaşılan bu belgenin olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Söz konusu belge giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, dünyanın bugün benzeri görülmemiş bir değişimin içinden geçtiği, Çin'in reform ve kalkınma açısından kritik bir dönemi yaşadığı ve Çin Rüyasının gerçekleştirilmesi ve barış, kalkınma ve refahın paylaşılması için Çin halkının dünyanın geri kalan kısmıyla el ele vermeye hazır olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, Çin'in kaderinin dünyanın geri kalanının kaderiyle iç içe geçmiş olduğu, müreffeh ve istikrarlı bir dünyanın Çin için yeni fırsatlar anlamına geldiği, bunun yanı sıra Çin'in barışçıl kalkınmasının da benzer şekilde dünyaya yeni fırsatlar sunacağı vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, Çin'in barışçıl kalkınma yolunu takip edeceği, bağımsız ve barışçıl bir dış politika izleyeceği, savunma politikasının savunmacı bir doğaya sahip olacağı, Çin'in hegemonizme ve güç politikasının her türlüşüne karşı olduğu ve genişleme ve hegemonya tesisini hiçbir zaman hedeflemeyeceği ifade edilmektedir (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015).

Savunma Beyaz Kitabı'nın “Ulusal Güvenlik Durumu” başlıklı ilk bölümü Çin'in güvenlik stratejisinin kapsamlı bir özeti niteliğini taşımakta ve Çin'in ulusal güvenliğe bakışımı yansıtmaktadır. Bu bölümde, dünyanın çok kutuplu bir yapıya doğru eğilim gösterdiği, ekonomik küreselleşmenin yoğunlaştığı ve bilgi toplumunun süratle hayata geçtiği ifade edilerek ülkelerin ortak kaderine vurgu yapılmaktadır. Asya-Pasifik bölgesinin öneminin arttığı, güç dengesinde tarihi değişimlerin meydana geldiği ve küresel yönetim yapısında ortaya çıkan yeni yapının rekabeti ön plana çıkardığı ifade edilmektedir.

Bu bölümde, yeni bir dünya savaşının olası görülmediği, uluslararası ortamın genellikle barışçıl bir yapıya sahip olmasının beklendiği, bununla birlikte hegemonizm, güç siyaseti ve yeni-müdahalecilik

(neo-interventionism) gibi tehditlerin varlığının yadsınmaması gerektiği satır aralarında ifade edilmiştir (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015). Görüldüğü gibi sıralanan tehditler ismi açıkça zikredilmese de ABD'den kaynaklandığı değerlendirilen tehditlerdir. Dünya savaşının olası görülmediği ifadesinin hemen ardından bu tehditlerin sıralanması ABD'nin bölgeye yönelik müdahaleci olarak değerlendirilen politikasına bir tepki niteliğindedir.

Sıralanan temel tehditlerin ardından Çin'in uluslararası güvenliğe yönelik tehditler olarak terörizm, etnik, dini, toprak ve sınır anlaşmazlıklarını gördüğünü, bu kapsamda da dünya çapında yerel savaşların yakın ve potansiyel tehdit olarak varlığını devam ettirdiği ifade edilmektedir (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015).

Beyaz Kitabın ikinci bölümü "Çin Silahlı Kuvvetleri'nin Vazifesi ve Stratejik Görevleri" başlığını taşımaktadır. Bu bölüm Çin'in ulusal stratejik hedefinin ifadesiyle başlamaktadır. Bu kapsamda, Çin Komünist Partisi'nin kuruluşunun 100'üncü yılı olan 2021 yılına kadar orta seviyede müreffeh (moderately prosperous) bir toplumun inşasının tamamlanması, Çin'in kuruluşunun 100'üncü yıldönümü olan 2049 yılına kadar da müreffeh, güçlü, demokratik, kültürel olarak ilerlemiş ve ahenkli modern bir sosyalist ülkenin inşasının tamamlanması ulusal stratejik hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedef daha önce de belirttiğimiz gibi "Çin Rüyası" olarak adlandırılmıştır (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015).

Çin Rüyasının gerçekleştirilebilmesi için ülkenin güçlü olması, ülkenin güçlü olması için de silahlı kuvvetlerin güçlü olması gerektiğinin belirtildiği belgede güvenliğe bütüncül bir açıdan bakmanın zorunluluğu vurgulanmıştır. Bu kapsamda, iç ve dış güvenlik, ülke ve vatandaş güvenliği, geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik, geçimini sağlama ve kalkınma ile Çin'in kendi güvenliği ve uluslararası güvenlik arasındaki dengenin sağlanmasına özel bir önem atfedilmiştir (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015).

Beyaz Kitabın üçüncü bölümü "Aktif Savunma Stratejik Rehberi" başlığını taşımakta ve Çin'in kurulduğu 1949 yılından hemen sonra belirlenen ve zaman içinde değişime uğrayan "Aktif Savunma" kavramını tanımlamakta ve silahlı kuvvetlere bu kapsamda görevler tevdi etmektedir. Buna göre Aktif Savunma, stratejik savunma ile operatif ve taktik saldırının karışımını ifade etmektedir. Bu kapsamda, Çin kendisine saldırılana kadar kimseye saldırı düzenlemeyecek, bununla birlikte saldırı altında iken mukabelede bulunmaktan da çekinmeyecektir (Ministry of National Defense-The People's Republic of China, 2015).

Belgenin dördüncü bölümü "Çin Silahlı Kuvvetleri'nin İnşası ve Geliştirilmesi" başlığını taşımakta ve silahlı kuvvetler unsurlarının geliştirilmesine ilişkin rehber niteliğindeki prensipleri sırlamaktadır. Bu kapsamda deniz kuvvetlerinin ön plana çıktığı dikkatlerden kaçmamaktadır. "Kara gücünün deniz gücünün önünde olması gerektiğine ilişkin geleneksel zihniyetten vazgeçilmelidir" şeklinde açıkça ifadesini bulan bu durum Çin'in kendisine yönelik en yakın tehdidi denizden beklediğinin de bir kanıtı niteliğindedir. Çin Deniz Kuvvetleri'nin kıyıya dayalı bir güç olmaktan çıkarak küresel rol oynayabilecek bir yapıya kavuşması Beyaz Kitap'ta sıralanan hedefler arasında yer almaktadır (Campbell, 2015, s.1).

Bu noktada MacKinder'in Karar Teorisi ve Mahan'ın Deniz Teorisi Çin'e ve karşılaştığı stratejik seçimler kapsamında oldukça yararlı bir çerçeve sağlamaktadır. Her iki teori de 19. Yüzyıl sonları 20. Yüzyıl başlarında ortaya atılmış ve her iki düşünür de büyük güçlerin büyük stratejilerine ilişkin soruları cevaplamaya gayret etmişlerdir. Mahan, modern ticaretin vazgeçilmez ve küresel ortak varlıklardan biri olan okyanusların kontrolünü sağlamak için güçlü bir deniz gücünün oluşturulmasını büyük güç olabilmek için olmazsa olmaz bir koşul olarak ileri sürmüştür (Mahan, 2010, s. 25-29). Diğer taraftan Mackinder kıtasal yaklaşımı

esas almış ve Avrasya kara parçasının oluşturduğu ve “Kalpgâh” olarak isimlendirdiği bölgeyi kontrol etmeyi küresel hakimiyet açısından vazgeçilmez görmüştür (MacKinder, 1904, s. 432-433). Çin de bugün stratejik seçimlerinde bu iki temel yaklaşım arasında bir seçim yapmaya zorlanmaktadır.

Beyaz Kitabın “Askeri Çatışma için Hazırlık” başlığını taşıyan beşinci bölümünde silahlı kuvvetlerin harbe hazırlığına yönelik temel eğitim ve tatbikatlara ilişkin daha ziyade teknik seviyede prensipler ortaya konmuştur. Bu bölümde dikkat çeken husus Çin Silahlı Kuvvetleri’nin bilgi savaşı konusundaki farkındalığı ve bu konuda ihtiyaç duyulan gelişime ilişkin kararlılık olmuştur (Ministry of National Defense-The People’s Republic of China, 2015).

Belgenin son bölümü “Askeri ve Güvenlik İş birliği” başlığını taşıyan altıncı bölümdür. Bu çerçevede, Çin Silahlı Kuvvetleri’nin tarafsız, çatışmasız ve herhangi bir üçüncü tarafa yönelik gerçekleştirilmeyen iş birliğini sürdüreceği ifade edilmektedir (Ministry of National Defense-The People’s Republic of China, 2015).

Görüldüğü gibi Çin oldukça kapsamlı ve önceliği kendi ekonomik ve askeri gücünün geliştirilmesine verdiği bir strateji ortaya koymaktadır. Bunu yaparken de kendi öncelikleri ile diğer güçlerin hassasiyetleri arasındaki dengeyi gözetmeye gayret ettiği, iletişim ve iş birliğine de önem verdiğini açıkça ifade etmektedir. Çin’in hâlihazırda askeri teknoloji açısından ABD’nin yaklaşık 20 sene gerisinde olduğu göz önüne alındığında yumuşak gücü askeri gücün önünde tutma eğilimi gayet mantıklı bir seçim olarak görülmektedir.

Çinli yetkililer tarafından “Yumuşak Güç” kavramı açık olarak ilk defa Hu Jintao tarafından 2007 yılında ifade edilmiştir. Hu bu konuşmasında, kültürün milli gücün gelişiminde artan bir öneme sahip olmaya başladığını, bu bağlamda Çin’in yumuşak gücünün bir parçası olarak geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Hsiang, 2012, s.70). Bu kapsamda, bu tarihten itibaren Çin bilhassa Asya-Pasifik bölgesindeki devletleri kültürel anlamda da etkileyebilmek amacıyla kadim geçmişindeki Konfüçyanizm’i ön plana çıkarmaya başlamıştır (Sayın, 2013, s. 230-231).

ABD Güvenlik Politikaları Çerçevesinde ABD-Çin İlişkileri

ABD’nin dünya siyasetinde bir devlet olarak ortaya çıkışından itibaren Asya hem ekonomi hem de güvenlik açısından önemli bir kıta olagelmıştır. Bölgeye ABD bayrağıyla 1784 yılında giden ilk gemi olan Empress of China’nın Çin ile olan ticaret kapsamında atılan ilk adım olmasının üzerinden geçen 200 yıl boyunca değişen pek bir şey olmamıştır. ABD o günden beri Asya’nın tek bir devletin etkisi altına girmesini kendi çıkarlarına ters görmüştür. Bu çerçevede, ABD geçmişte Japonya ve Rusya’nın bölgede hegemonya kurmalarına izin vermediği gibi bugün de Çin’in tek başına bölgeyi etkisi altına almasına karşı bir tutum sergilemektedir (Wood, 2016, s. 186).

21’nci yüzyılda ABD açısından Asya’nın önemi daha da artmıştır. Bu önem sadece ekonomik açıdan değil aynı zamanda güvenlik açısından da kendisini açıkça belli etmiştir. Bölgede beş ülkenin (Çin, Kuzey Kore, Hindistan, Pakistan ve Rusya) nükleer silahlara sahip olması, ABD’nin ciddi bir askeri varlığının mevcudiyeti, güvenlik ortaklıkları ve antlaşmalara dayalı ittifakların varlığı bölgeyi güvenlik açısından ABD açısından vazgeçilmez bir konuma yükseltmiştir. ABD’nin Soğuk Savaş boyunca giriştiği iki büyük sıcak savaşın (Kore ve Vietnam) her ikisinin de bölgede olması da bunu kanıtlar niteliktedir (Kaplan, 2016, s.47). Tüm bunların yanı sıra, ABD’nin Asya-Pasifik’te Japonya, Güney Kore, Filipinler, Tayland ve Avustralya gibi önemli müttefikleri bulunmaktadır. Ayrıca Yeni Zelanda, Afganistan, Pakistan ve Singapur ile de güvenlik ilişkileri mevcuttur. Diğer taraftan ABD, Hindistan, Vietnam, Malezya ve Endonezya gibi devletlerle de

ilişkilerini geliştirmektedir. Tüm bunların yanı sıra her ne kadar gayri resmî de olsa Tayvan ile çok ciddi bir ilişki içindedir (Kaplan, 2016, s. 130-131).

Daha önce de ifade edildiği gibi 11 Eylül 2001 saldırıları dünyadaki güvenlik algısını ve tanımlamalarını derinden etkilemiştir. Bu saldırılar ABD topraklarında gerçekleşen en büyük terör saldırıları olmasının yanında, “özgür dünyanın” önemli simgelerinden biri olan DTÖ kulelerine karşı yapılarak aynı zamanda özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Bretton Woods ile oluşturulan ekonomik dünyaya da bir tehdit oluşturmuştur. 11 Eylül saldırıları ile birlikte deklare edilen Bush Doktrini de ABD güvenlik söylemi ve uygulaması açısından önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Bush Doktrini, teröre karşı savaşla birlikte anılsa da temelini 11 Eylül saldırısı öncesi olduğu söylenebilir.

George W. Bush’un 11 Eylül Saldırılarından önce 2001 yılında Anti Balistik Füzelere ile ilgili yaptığı konuşma ve ortaya koyduğu plan aynı zamanda Bush Doktrin’in ilk aşaması olarak adlandırılmaktadır. ABD’nin SSCB’nin dağılmasının ardından ortaya çıkan balistik füze kaygısına dayalı olarak geliştirdiği politikaların bir yansıması olan doktrin, 11 Eylül saldırıları ile büyük bir değişikliğe uğrayarak ilgi alanını balistik füzelerden, terörle mücadeleye çevirmiştir. George W. Bush Dünya Ticaret Örgütü gökdelenlerine yapılan saldırıdan dokuz gün sonra Senato toplantısında “ya bizimlesiniz ya da teröristlerle birlikte” diyerek ABD’nin yeni düşmanını da ilân etmiştir. Bu durumun aynı zamanda SSCB’nin yıkılmasından sonra ortaya çıkan “Haydut Devlet” söyleminin kuvvetlendirilmesi olarak da yorumlanabilir. Zira bu doğrultuda Afganistan ve Irak müdahaleleri gerçekleşmiştir (Akçay ve Akbal, 2013, s. 19-20).

ABD’ye yapılan 11 Eylül saldırıları dünya politikasında yeni bir dönemin başlangıcına neden olmuştur. ABD bütün dünyada teröre karşı savaş açmış ve operasyonlara start vermiştir. Saldırıların öğrenilmesi ile birlikte Pekin, derhal Washington’u arayarak üzüntülerini dile getirmiş, ABD’yi terörle savaş konusunda sonuna kadar destekleyeceğini açıklamıştır. Dönemin Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin, 11 Eylül sonrası kurulmakta olan yeni dünya düzeninin temel referansının Şanghay ruhunun olması gerektiğini söylemiştir (People’s Daily, 2002).

Yeni Bush yönetiminin işbaşına gelmesi ile birlikte Çin, ABD’nin gözünde bir numaralı rakip olarak ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz bunda ABD’nin küresel hegemonyasını meşrulaştırmak için Çin’i kullandığı da göz ardı edilmemelidir. Bu saldırılar sonucunda, El Kaide örgütü ABD için potansiyel tehdit olan Çin’in yerini almıştır (Cheng, 2002, s. 344).

Kuşkusuz bu saldırılar, küresel iktidara (ABD) karşı rıza ve itaat in meşruluk kaynağının ne düzeyde olduğunu da göstermektedir (Adıbelli, 2003, s.165). Başkan George W. Bush’un 1 Mayıs 2001 tarihinde küresel stratejik vizyonunu anlattığı Ulusal Savunma Üniversitesi’nde yapmış olduğu konuşmasında; ABD’nin düşmanlarını, Amerikan düşmanlığı ile yoğrulmuş olan tiranlar olarak nitelemiştir. Başkana göre onlar, ABD’den, onun değerlerinden, demokrasiden ve özgürlükten nefret etmektedirler. Bazı gözlemciler, Başkan Bush’un dolaylı olarak Çin’e atıfta bulunduğuna işaret etmişlerdir (Federation of American Scientists, 2001).

Başkan Bush’un Şer Ekseni’ni açıkladığı konuşmasında ise, “*bu ekseni oluşturan İran, Irak ve Kuzey Kore’nin ortak paydalarına bakıldığında bu paydanın Çin olduğu görülmektedir*” şeklindeki ifadesi, Pekin’de müthiş tepkiyle karşılanmıştır. Bunun üzerine Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Kong Quan, Çin’in daima terörün karşısında durduğunu, bu mücadelenin somut kanıtlara dayandığını ve terörle mücadelenin asla asli amacından uzaklaşmadığını söylemiştir (CNN, 2002).

Bu iki konuşma ile görülmüştür ki, ABD'nin geleneksel tehdit algılamasında Rusya faktöründen vazgeçilmiş ve yeni rakip/tehdit olarak Çin belirlenmiştir. Her ne kadar, Çin yeni tehdit olarak ortaya çıksa da Ekim 2001'de Şanghay şehrinde yapılan APEC toplantısında Başkan Bush; Çin'i büyük bir güç olarak tanımlayarak, işbirliği yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Sonuç olarak 11 Eylül 2001 sonrası yeni ortaya çıkan dünyada ABD, Çin'i "stratejik rakip" olarak görmüştür.

11 Eylül saldırıları, ABD için trajik bir durum olmasına rağmen, uzun süredir Avrasya'ya yerleşme planlarını da gerçekleştirme imkânı bulduğu bir dönemdir. El Kaide ve Afganistan'daki durumlar da bahane edilerek ABD Avrasya'nın merkezine yerleşmiş ve böylece Çin ve Rusya'nın arasına girmiştir. ABD, ilk etapta, NATO'nun 5. Maddesi'ni yeniden yorumlayıp uluslararası terörizmle mücadeleyi örgütün politikaları içine sokmuştur. Buna ek olarak, önleyici politikayı ABD'nin gündemine almıştır. Buna göre; ABD, kendisine ve müttefiklerine karşı nerede tehdit ihtimali görürse onu ortaya çıkamadan önleyecektir. Bu iki yeni gelişme Çin'i rahatsız etmiştir. Böylelikle ABD istediği coğrafyaya gerek NATO aracılığıyla gerekse yalnız müdahale edebileceğinin işaretini vermiştir. Çin, ŞİÖ, NATO'nun bu yeni global statüsüne karşı koyabilecek ya da en azından dengede tutabilecek bir tampon örgüt olarak düşünmüştür. Böylece ABD ve NATO ile doğrudan çatışmaya girmektense Şanghay yapılanmasını öne sürmek Çin açısından akıllıca bir tutum olmuştur. Orta Asya Cumhuriyetleri'nde ilk Amerikan askeri üssü 1500 asker mevcuduyla Özbekistan'da kurulmuş, Haziran 2002'de buradaki birliklere destek vermek için komşu Kırgızistan'a 3000 Amerikan askeri gönderilmiştir. Bunun yanında Kazak ve Tacik hava üslerinin kullanılması yönünde anlaşmalar yapılmıştır (Rasizade, 2002, s. 261).

Çin, ABD'nin Pakistan'ın kuzeyine kurmuş olduğu dinleme ve izleme merkezlerinden oldukça rahatsız olmuştur. Çinlilere göre ABD, bu merkezler aracılığıyla Sincan yani Doğu Türkistan ve Tibet'teki askeri faaliyetleri izlemektedir. Tüm bu gelişmeler neticesinde ABD Çin'in stratejik çevresine yerleşmiştir.

Bush döneminde dile getirilen söylem ve bu çerçevedeki operasyonlar, ABD'nin prestijini olumsuz etkilemenin yanı sıra, ABD ekonomisi için de büyük sıkıntılar yaratmıştır. Bush'un halefi olarak seçilen Barack Obama ilk döneminde ABD ekonomisinin daha iyi hale getirmeye çaba gösterirken, diğer yandan Amerikan karşıtlığı algısını da kırmakla uğraşmıştır (Rasizade, 2002, s. 23).

Obama dönemi ile birlikte ABD'nin stratejik bakışı Asya-Pasifik'e doğru yönelmeye başlamış ve ABD dış politikasının birinci önceliği tüm dikkatin ve kaynağın bu bölgeye aktarılmasıyla birlikte Asya-Pasifik olmuştur. Bölgedeki birçok devlet bu yaklaşımı büyük bir memnuniyetle karşılarken ABD'nin pivot bölgesinin Asya haline gelmesi Çin'in endişelenmesine neden olmuştur. ABD'nin askeri kuvvetlerini Asya'ya genişletmesi, bölgedeki müttefik ve ortaklarla güvenlik bağlarını kuvvetlendirmesi ve bölgesel organizasyonların rolünü artırması Çin tarafından doğrudan kendine ve bir güç olarak yükselişine yönelik hamleler olarak algılanmıştır. ABD Asya'daki diplomatik, ekonomik ve askeri angajmanlarını derinleştirdikçe, Çin tarafından algılanan güvensizlik hissi daha da yoğunlaşmıştır. Tabii bu durum ABD ile Çin arasında jeopolitik konulardaki iş birliğini kısıtlamış ve ikili ilişkilerde ilave gerilime yol açmıştır (Ratner, 2013, s. 21-22).

Son olarak 2017 yılında ABD başkanlığı görevini devralan Donald Trump'ın Asya-Pasifik bölgesine ve bu çerçevede Çin ile güvenlik kapsamındaki ilişkilere ilişkin hem başkan seçilmeden önceki vaatlerine hem de göreve başlar başlamaz konuyu ele alış biçimine değinmekte yarar görülmektedir.

Donald Trump'ın başkanlığa gelişi görüldüğü gibi Asya-Pasifik bölgesinde Çin ile rekabetin ivme kazanmaya başladığı bir döneme denk gelmiştir. Obama döneminde gösterilen stratejik sabır Kore'nin

nükleer provokasyonları gibi konularda devam ettirilemez görüldüğünden Trump'ın birtakım önlemleri alması zorunlu bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Trump seçim döneminde Obama yönetiminin pivot ve yeniden dengeleme kavramlarını eleştirmiş ve Asya-Pasifik bölgesine yönelik yeni bir politikanın sinyallerini vermiştir. Bu kapsamda Trans Pasifik Ticaret Antlaşması'nı kabul etmediğini, Kuzey Kore'ye yönelik tedbirlerin hayata geçirileceğini, "Tek Çin" politikasına devam edeceğini, Pekin hükümetini tanıyacağını ancak Tayvan ile de ilişkilerini sürdüreceğini ifade etmiştir (Kroenig, 2017, s. 30-34).

Bugün güvenlik kapsamında iki devlet arasındaki ilişkiler incelendiğinde askeri ilişkilerin diyalog ve iletişimin geldiği seviye açısından tatminkâr olduğu, Rusya ile ABD arasında Soğuk Savaş'taki gibi bir iletişimsizlik sorununun bulunmadığı ve "çatışma yok, karşılaşma yok" retoriğinin geçerli olduğu görülmektedir.

Trump seçim kampanyası sırasında "Tek Çin" politikasını savunduğunu ifade etmesine rağmen seçildikten sonra Tayvan Devlet Başkanı ile görüşmesi Çin ile ilişkileri zorlayan bir hamle olmuştur. Benzer şekilde Japonya ile ABD arasındaki özel ilişkinin devam ettirileceğini söylemesi de özellikle Doğu Çin Denizi'nde Japonya ile anlaşmazlık içinde bulunan Çin'i endişelendirmiştir. Trump'ın Asya-Pasifik bölgesi için pivot kavramını kullanmaktan vazgeçmesi Çin'i her ne kadar memnun etse de, nükleer silahlanma, çok taraflılığı önemsememesi, ABD'nin dünyadaki askeri varlığını artırma ve askeri harcamaları yükseltme konusundaki fikirleri Çin'i ziyadesiyle rahatsız etmiştir (Tuosheng, 2017).

Trump'ın seçim kampanyası döneminde Asya-Pasifik bölgesine yönelik söylemleri kamuoyunda bölgenin ABD dış politikasında Obama dönemindeki kadar önemli bir yer almayacağı kanısının oluşmasına yol açmıştır. Ancak, Başkan Yardımcısı Pence, Dışişleri Eski Bakanı Tillerson ve Savunma Bakanı Mattis'in ilk yurtdışı seyahatlerini bölgeye yapmaları Trump döneminde de bölgenin öneminden pek bir şey kaybetmeyeceğinin ilk göstergeleri olmuştur (The White House, 2017).

2017 yılı Mart ayı başlarında ABD'nin Doğu Asya ve Pasifik İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Susan Thornston, yaptığı bir basın toplantısında Obama yönetiminin kullandığı "pivot" ve "yeniden dengeleme" tabirlerini kullanmaya devam etmeyeceklerini, bununla birlikte bu yaklaşımın Asya-Pasifik'in öneminin göz ardı edileceği anlamına gelmediğini ifade etmiştir. Thornston "Asya'da aktif ve angaje kalmaya devam edeceğiz. Asya ekonomisi ABD'nin refahı ve büyümesi açısından çok önemli ve biz de bölgede adil ve serbest ticaret için çalışmaya devam edeceğiz. Ayrıca, Kuzey Kore gibi bölgesel güvenlik sorunları, kurallara dayalı, yapıcı, barışçıl ve istikrarlı bir Asya için de çabalarımız sürecektir." diyerek yeni yönetimin bölgeye verdiği önemi vurgulamıştır. Thornston bölge için illaki bir slogana ihtiyaç varsa bunun "Önce Amerika" olabileceğini de ayrıca ifade etmiştir (Panda, 2017).

Bugün ABD ile Çin arasındaki güvenlik ilişkileri kapsamındaki temel sorunları üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

- Kuzey Kore'nin Kitle İmha Silahlarına Sahip Olması Sorunu
- Doğu ve Güney Çin Denizlerindeki Deniz Yetki Alanları ve Hava Sahasına İlişkin Sorunlar
- Tayvan'ın Statüsü Sorunu (Gompert vd., 2016, s.8).

Kuzey Kore'nin Kitle İmha Silahlarına Sahip Olması Sorunu

ABD ile Çin arasındaki en önemli sorun Kuzey Kore'nin uzun yıllardır yürüttüğü ve test aşamasına kadar

geldiği kitlesel imha silahlarına sahip olma hedefidir. Kuzey Kore'nin halen yürüttüğü bir nükleer silah programı mevcut olup 2006, 2009, 2013 ve 2016'da nükleer patlama testleri gerçekleştirmiştir. Kuzey Kore ayrıca uranyum zenginleştirme ve silah seviyesi plütonyum üretebilme imkânına da sahiptir. Kuzey Kore'nin elinde kısa, orta ve uzun menzilli balistik füze de mevcut olup bunları başarıyla fırlatabilmiştir. Kuzey Kore'nin biyolojik ve kimyasal silah programına sahip olduğu da değerlendirilmektedir. Kuzey Kore, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan 2003 yılında çekilmiştir. Kuzey Kore Kimyasal Silahlar Konvansiyonu, Kapsamlı Nükleer Testlerin Yasaklanması Antlaşması'na da taraf değildir (Nuclear Threat Initiative).

George W. Bush'un 2002 yılında şer eksenine dâhil ettiği Kuzey Kore bir yıl sonra 2003 yılında Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan çekildiğini ilan edince ABD tepki vermiş ve bölgede gerginlik artmıştır. Mart 2003'te Kuzey Kore'nin Japon Denizi'nde görev yapan ABD casus uçağına önleme yapması gerginliği iyice artırmıştır. Çin'in konuya müdahil olması neticesinde, Kuzey Kore'nin nükleer programının önlenmesi amacıyla ABD, Çin, Rusya, Japonya, Kuzey Kore ve Güney Kore 2003 yılında bir araya gelmiş ve Altı Taraf Görüşmeleri (The Six Party Talks) ismi verilen bir mekanizma oluşturulmuştur. ABD Kuzey Kore ile ilişkiye girmeme politikasına bu mekanizma ile bir istisna getirerek konuya verdiği önemi ortaya koymuştur. Söz konusu mekanizmanın çalışmaları neticesinde Kuzey Kore yönetimi Eylül 2005'te nükleer silah hedefinden vazgeçtiğini ilan eden bir anlaşmayı imzalamayı kabul etmiştir (Bajoria ve Xu).

Altı Taraf Görüşmeleri mekanizması Kuzey Kore'nin füze denemelerini sürdürmesi üzerine sekteye uğramış, Pyongyang hükümeti 2009 yılında görüşmelerden ayrılmıştır. 2012 yılı başlarında Kuzey Kore'nin yeni lideri Kim-jong Un'un nükleer testleri durduracağı ve ABD'nin gıda yardımı karşılığında uluslararası denetçilerin ülkede inceleme yapmalarına izin vereceğini ilan etmesine rağmen 2012 yılı sonunda yeni uzun menzilli füze denemeleri yapması üzerine Altı Taraf Görüşmeleri askıya alınmıştır (Nuclear Threat Initiative).

Kuzey Kore 2 Nisan 2013 tarihinde Nyongbyon şehrinde bulundan nükleer tesisleri yeniden kullanıma açarak uranyum zenginleştirme faaliyetlerine başlayacağını ilan etmiş ve 30 Mart 2014 tarihinde Kuzey Kore Dışişleri Bakanlığı tarafından "nükleer caydırıcılığın artırılması için yeni nükleer test çeşitlerinin deneneceği" duyurulmuştur. Bilahare Kuzey Kore yetkilileri değişik ortamlarda daha ileri nükleer testler yapma hakkına sahip olduklarını ifade etmekten kaçınmamışlardır (Director General, International Atomic Energy Agency, 2015).

Kuzey Kore'nin 2006, 2009 ve 2013 yıllarında gerçekleştirdiği nükleer testler üzerine BM Güvenlik Konseyi 1718 (2006), 1874 (2009) ve 2094 (2013) sayılı kararları almış, Kuzey Kore'yi Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'na dönmeye ve nükleer silahları ve nükleer programından vazgeçmeye davet etmiştir. Ancak Kuzey Kore bu çağrılara olumsuz yanıt vermiştir (Director General, International Atomic Energy Agency, 2015).

Pyongyang hükümeti 6 Ocak 2016 tarihinde tarihindeki dördüncü nükleer testi gerçekleştirmiştir. Kuzey Kore bu testin hidrojen bombası testi olduğunu iddia etmiştir (The Guardian, 2016). Söz konusu test uluslararası toplum tarafından tepkiyle karşılanmış, hatta Kuzey Kore'nin en önemli müttefiki Çin dahi tepki göstermiş ve Kuzey Kore'ye daha ileri yaptırımları öngören BM Güvenlik Konseyi kararını onaylamıştır (Sengupta ve Sang-Hun, 2016).

ABD Jeolojik Araştırma Kurumu 9 Eylül 2016 tarihinde Kuzey Kore'de 5,3 büyüklüğünde bir deprem kaydetmiş ve bunun hemen arkasından Pyongyang hükümeti beşinci nükleer testini gerçekleştirdiğini ilan

etmiştir. ABD Başkanı Obama bunun üzerine bu durumu bölge güvenliğine yönelik vahim bir tehlike olarak tanımlamış, Çin de denemeye tepki göstermiş ve Kuzey Kore'den provokatif eylemlerini sonlandırmasını talep etmiştir (Saine, 2016).

Ancak Kuzey Kore mevcut tavrını değiştirmeyi reddetmekte ve uluslararası toplumun tüm tepkilerine rağmen nükleer testlerini devam ettirmektedir. Son olarak Mayıs 2017'de Kuzey Kore'nin İngiltere'deki büyükelçisi Choe Il, Kuzey Kore'nin tarihindeki altıncı nükleer test için hazırlıklarını tamamladığını ve zamanına Kuzey Kore liderinin belirleyeceğini ifade eden açıklamalarda bulunmuştur (O'Connor, 2017).

Görüldüğü gibi Kuzey Kore nükleer silahları ve bunu taşıyacak uzun menzilli füzeleri ile bölge ülkeleri başta olmak üzere ABD ve müttefiklerini de tehdit eder bir hale gelmiş ve bu tutumunu tüm yaptırım ve tehditlere rağmen sürdürmeye kararlı görünmektedir. Bu durum da ABD ve Kuzey Kore'nin en önemli müttefiki konumundaki Çin'i karşı karşıya getirmektedir.

Kuzey Kore sorunu belki de iki devlet arasındaki en önemli sorun olarak nitelenebilir. Zira, Kuzey Kore'nin nükleer silahları başarıyla kullanabilecek hale gelmesi durumunda Asya-Pasifik bölgesinde ABD'nin doğrudan kendisine yönelik bir tehdidin varlığı söz konusudur. Kuzey Kore ile doğrudan ilişkisi bulunmayan ABD, Kuzey Kore'ye yönelik girişimlerini Çin üzerinden yürütmektedir. Bugüne kadar kullanılan yaptırım ve tehditler Kuzey Kore'yi nükleer silahları denemekten alıkoymamıştır. Donald Trump da iktidara geldiği ilk günlerden itibaren Kuzey Kore'nin tehditleri ile ilgilenmek durumunda kalmış ve Çin'i uyararak, Kuzey Kore'nin engellenememesi halinde ABD'nin doğrudan müdahale edeceğini sinyallerini vermiş, hatta bir Uçak Gemisi Görev Grubu'nu da bölgeye gönderdiğini duyurmuştur (Bandow).

Çin, Kuzey Kore'nin tutumundan rahatsız olsa da bu ülke ile ilişkileri oldukça ileri düzeydedir. Çin Kuzey Kore'nin en önemli müttefiki, en büyük ticaret ortağı ve gıda ve enerji açısından ana kaynağı konumundadır. Çin Kim Jong-un rejiminin ayakta kalmasının yegâne sebebi ve uluslararası yaptırımların etkinlikle uygulanmasının önündeki en önemli engeldir. Çin, Kuzey Kore rejiminin çökmesinden ve 1400 kilometreden fazla sınırından bir mülteci akınının gerçekleşmesinden de çekinmektedir. Bununla birlikte Kuzey Kore'nin beşinci ve son nükleer denemesi sonrasında durum bir miktar da olsa değişim göstermiştir. Çin Altı Taraf Görüşmelerinin tekrar başlaması gerektiğini ifade etmeye başlamıştır. Ancak henüz bu girişimler Kuzey Kore tarafında pek bir karşılık bulamamıştır (Albert).

İki ülke arasındaki en önemli ilişki ekonomik alandadır. Çinli firmaların Kuzey Kore'de birçok yatırımı mevcuttur. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2014 yılında 8,5 milyar doların üzerindedir. Kuzey Kore açısından bakıldığında ise durum daha da ciddi bir hal arz etmektedir. Zira 2014 verilerine göre Çin'in toplam ticaretindeki oranı yaklaşık yüzde 63'tür. 2002 yılında bu oranın yalnızca yüzde 25 olduğu göz önüne alındığında uluslararası yaptırımlar neticesinde Çin'in neredeyse Kuzey Kore'nin tek ticaret ortağı halinde geldiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak bu durum 2015 yılında ciddi bir azalma eğilimi göstermeye başlamış ve Çin ile Kuzey Kore arasındaki ticaret hacmi yüzde 13,3 düşmüştür. Bu duruma Çin'in Kuzey Kore'nin provokatif tavırlarını azaltmak için ekonomik kozunu kullanmaya başlamasından kaynaklandığı değerlendirilmeleri yapılmıştır (Tingting, 2016, s.186).

Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olma niyetinden vazgeçirilmesi için takaşık çeyrek yüzyıldır süren çabaların sonuç vermediği açıkça ortadadır. 1990'lı yıllarda ABD'nin pazarlık yoluyla Güney Kore'nin ekonomik araçları kullanarak yürütmeye çalıştığı çabalar sonuçsuz kalmıştır. 2006 yılında Kuzey Kore'nin ilk nükleer denemesini gerçekleştirmesi üzerine yaptırımlar devreye girmiş ancak bu da Çin'in yaptırımlara destek vermemesi nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bugün gelinen noktada Kuzey

Kore nükleer silahlarıyla Japonya ve Güney Kore'yi vurabilecek yeteneğe sahiptir ve yakın bir gelecekte de ABD anakarasını vurabilecek duruma geleceği öngörülmektedir. Bu da dünyanın yeni bir Küba Krizi'ne doğru hızla ilerlediğini göstermektedir. Obama döneminde uygulanan stratejik sabır politikasının yetersiz kaldığı görülmüştür. Trump döneminde ABD'nin daha cesur kararlar alması zorunlu hale gelmiş gibi görünmektedir (Stanton vd., 2017, s. 65-66).

Görüldüğü gibi Kuzey Kore sorunu oldukça karmaşıktır. Kısa vadede çözümü pek de mümkün görünmeyen, bununla birlikte Kuzey Kore yönetiminin dengesiz ve öngörülemez politikaları nedeniyle Asya-Pasifik bölgesinde en önemli kriz kaynağı olma potansiyelini sürdüreceği değerlendirilen bu sorun Çin ile ABD arasındaki güvenlik ilişkilerinin en önemli maddesi olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki Deniz Yetki Alanları ve Hava Sahasına İlişkin Sorunlar

Asya Pasifik bölgesinde bulunan su yollarının stratejik önemi, bölgedeki enerji kaynaklarına ulaşım, Güney ve Doğu Çin Denizleri'ndeki deniz yetki alanları ve adalara ilişkin sorunlar ile bölge devletlerinin deniz kuvvetlerini geliştirme çabaları neticesinde son yıllarda oldukça artmıştır. Çin'in de içinde yer aldığı bölge devletleri bölgedeki deniz kuvvetleri varlıklarını son dönemde kayda değer biçimde artırmışlardır (Hideshi, s. 3-6).

Çin toprak talepleri, deniz yetki alanları sahipliği ve hava sahası sorunları konularını komşularıyla ikili olarak çözmeyi yeğlemektedir. Bunun sebebi açıktır, Çin nispi gücünü kullanarak komşularıyla yapacağı paylaşımı kendi lehine sonuçlandırmayı hedeflemektedir. Sorunun tüm taraflarının bir araya geldiği bir platformda (örneğin ASEAN) diğer devletlerin bir araya gelerek Çin'in istediğini alamamasına neden olabilecektir. Doğal olarak Çin dışındaki diğer tüm devletler sorunun çok taraflı bir platformda çözümünü arzulamaktadırlar (Clinton, 2014, s. 67).

Bu kapsamda Filipinler, Güney Çin Denizi'ndeki Çin iddialarını 2013 yılında Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi kapsamında hakem mahkemesine götürmüş ve mahkeme Temmuz 2016'da Filipinler lehine karar vermiştir. Ancak, Çin alınan kararın haksız olduğunu ve kararı tanımadığını ilan etmiştir (BBC News, 2016).

ABD, Doğu ve Güney Çin Denizi'nde herhangi bir toprak/deniz yetki alanı iddiasına sahip değildir. Bununla birlikte, taraf tutmamakla birlikte mevcut statükonun tek taraflı bir yaklaşımla değiştirilmesinin de karşısında durmaktadır. Zira, ABD'nin bölgedeki seyrüsefer serbestisi, deniz ticareti ve uluslararası hukukun korunması kapsamında menfaatlerinin bulunduğu açıktır. Bunun yanı sıra ABD'nin Japonya ve Filipinler ile sahip olduğu anlaşmalar da bu bölgedeki sorunlarda pay sahiplerinden biri haline gelmesine neden olmaktadır (Clinton, 2014, s. 67).

Çin, Asya'da artan ABD varlığının bölgedeki devletlerin Çin'e kafa tutmalarına neden olduğunu, zira bahse konu devletlerin arkalarında ABD'nin desteğini hissettiklerini düşünmektedir. Ayrıca ABD'nin de bu devletleri bölgeye müdahalelerinde ve bölgedeki askeri gücünü artırma konusunda bahane olarak kullanmaya çalıştığı da bir diğer argüman olarak Çin tarafından ele alınmaktadır. Çin, tüm bu arka plana karşın ABD'nin en çok Güney Çin Denizi'ndeki varlığından rahatsızlık duymaktadır. Güney Çin Denizi bölgedeki altı devletin (Çin, Tayvan, Vietnam, Malezya, Brunei, Filipinler ve Tayvan) egemenlik iddiasında bulunduğu bir deniz olup Çin bu bölgedeki egemenliğini tartışmasız görmektedir. 2010 yılında Hanoi'de

icra edilen ASEAN Bölgesel Forumu'nda dönemin ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'un ABD'nin Güney Çin Denizi'ne yönelik ilgisini ifade etmesi ve bu kapsamda Güney Çin Denizi'nde seyrüsefer özgürlüğü ve uluslararası hukuka açıkça vurgu yapması Çin'i ziyadesiyle rahatsız etmiştir. 2012 yılının ağustos ayında Güney Çin Denizi'nde Çin'in faaliyetlerinden duyulan rahatsızlığın ABD Dışişleri Bakanlığı'nın basın bildirisinde yer alması üzerine Komünist Parti'nin yayın organı People's Daily gazetesinde Washington'un susturulması ve bölünme kılıcılarının alevlendirmemesi konusunda açıkça uyarılmıştır (Ratner, 2013, s. 23-24).

Güney Çin Denizi'ndeki en ciddi bunalım 2012 yılının Nisan ayında Scarborough Mercan Kayalıkları etrafındaki tartışmalı bölgede sekiz Çinli balıkçı teknesine Filipinler tarafından el konulması olmuştur. Filipinler'in olayda sahil güvenlik unsurları yerine deniz kuvvetlerine ait savaş gemilerini kullanması Çin'i ziyadesiyle rahatsız etmiştir. Çin olay nedeniyle ABD'yi suçlamış ve Filipinler'in ABD'den aldığı cesaretle böyle provokatif bir eyleme yeltenebildiğini ifade etmiştir. Bunalım esnasında ortaya çıkan gelişmeler Çin'in görüşünü destekler nitelikte olmuştur. ABD'nin USS North Carolina isimli nükleer denizaltısı Filipinler'in Subic Bay limanına ziyarette bulunmuş, ABD ile Filipinler arasında Balıkatan Tatbikatı icra edilmiş ve Filipinler Cumhurbaşkanı Benigno Aquino Washington'u ziyaret etmiştir (Ratner, 2013, s. 24).

Çin, Güney Çin Denizi'nde yaşadığı bu sorunların yanı sıra Doğu Çin Denizi'nde de Japonya ile karşı karşıya gelmektedir. Doğu Çin Denizi'nde bulunan, Japonya tarafından Senkaku, Çin tarafından ise Diaoyou Adaları olarak adlandırılan ve üzerinde insan yaşamı bulunmayan sekiz adanın sahipliği konusu iki devlet arasında uzun süredir devam eden bir gerilimin konusudur. 2013 yılının Kasım ayında Çin tarafından bu adaların bulunduğu bölgeyi de kapsayacak şekilde Doğu Çin Denizi'nin büyük bölümünde Hava Savunma Tanıma Bölgesi (Air-Defense Identification Zone-ADIZ) adını verdiği bir bölge ilan ederek gerilimin tırmanmasına yol açmıştır. Çin bahse konu bölgeye giren tüm uluslararası hava trafiğinin kendisi tarafından belirlenen kurallara tabi olacağını açıklamıştır. Ancak ABD ve bölgedeki müttefikleri bu bölgeyi tanımadıklarını ilan ederek savaş uçaklarını bölgede kullanmaya devam etmişlerdir (Clinton, 2014, s. 66).

Pekin'deki stratejistler Çin ile Japonya arasında 40 yıldır devam edegelen Senkaku (Diaoyou) Adaları anlaşmazlığında da ABD'yi Japonya'ya desteklemekle suçlamaktadır. Senkaku (Diaoyou) Adalarına ilişkin gerilim uzun bir süre sonra 2010 yılının Nisan ayında yeniden ön plana çıkmaya başlamıştır. Bahse konu tarihte Tokyo Valisi Shintaro Ishihara bir Japon vatandaşından Senkaku (Diaoyou) adalarından üçünü satın alma niyetini ilan etmiş ve Çin bu girişimin ardından ABD'nin olduğunu ifade etmiştir. Çin bu konuda haksız da değildir, zira Vali Ishihara bu niyetini Washington'daki tutucu düşünce kuruluşlarından biri olan Heritage Vakfı'nda ifade etmiş ve ABD 2012 sonbaharında, Hillary Clinton'un 2010 Ekim'de ifade ettiği düşünceleri tekrar dile getirmiş ve Japonya ile ABD arasındaki Karşılıklı İş birliği ve Güvenlik Antlaşması'na bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanı sıra ABD Savunma Bakanlığı bakan Panetta'nın 2012 Ağustos'unda Tokyo'ya yaptığı ziyaret esnasında ABD'nin güney Japonya'ya ilave X-Band füze savunma radarları yerleştireceğini ilan etmiştir. Çin, bu gelişmenin nükleer caydırıcılığını azaltacak bir adım olduğunu ve ABD'nin kendisini çevreleme politikasının bir diğer adımı olduğunu iddia etmiştir. ABD'nin, bu girişimlerin Çin'e yönelik olmadığı konusundaki açıklamalarına Pekin'deki çok az kimse itibar etmiştir (Ratner, 2013, s. 23-25).

Çin 23 Kasım 2013 tarihinde Doğu Çin Denizi üzerinde Hava Savunma Tanıma Bölgesi (Air-Defense Identification Zone-ADIZ) isimli bir bölge ilan etmiştir. Bahse konu bölge Çin anakarasından 500 kilometre mesafeye uzanmakta ve Doğu Çin Denizi'nin geniş bir bölümünü kapsamaktadır. Çin'in ilan ettiği söz konusu bölge daha önce Japonya, Güney Kore ve Tayvan tarafından ilan edilen benzer bölgelerle de kesişmektedir. Bu bölge Japonya ile Çin arasındaki aidiyeti tartışmalı Senkaku (Diaoyou) Adaları'nı da içine

almaktadır. Çin bahse konu bölgeden geçecek tüm sivil ve askeri uçakların Çin hava sahasına girmeyecek dahi olsalar kendilerini tanıtmalarını zorunlu kılmaktadır. Çin, kendilerini tanıtmayan uçaklara yönelik savunmaya yönelik acil önlemleri devreye sokacağını da ilan etmiştir. Japonya ve Güney Kore bahse konu sahanın ilanını süratle kınamışlar, Tokyo bu bölgenin kabul edilemez olduğunu ifade etmiş, Güney Kore ise Kore'ye ait uçakların Çin'in söz konusu bölgesini tanımayacağını ilan etmiştir. ABD de yeni bölgeyi eleştirmiş ve Doğu Çin Denizi'ndeki statükonun bu girişimle bozulacağı ve bölgedeki zaten kırılğan olan ortamın daha da dengesizleşeceğini ifade etmiştir. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı John Kerry uçuş özgürlüğü ve denizlerin hukuki kullanımının Pasifik'teki güvenlik, refah, istikrar ve güvenlik için asli unsurlar olduğunu ilan etmiş ve herhangi bir devletin benzer bölgeleri ilan etmesinin desteklenemeyeceği vurgusunu yapmıştır (Bitzinger, 2013, s. 1-2).

Bölgenin ilanının ardından ABD, Japonya ve Güney Kore bahse konu bölgeyi tanımadıklarını ispat etmek amacıyla askeri uçaklar ile bölgeyi kullanmışlardır. İlave olarak Güney Kore Hava Savunma Tanıma Bölgesi içindeki sahalarda bir deniz tatbikatı icra etmiş ve kendi Hava Savunma Tanıma Bölgesi'ni güneye doğru 300 kilometre genişlettiğini ilan etmiştir (White).

Çin Savunma Bakanlığı Sözcüsü Geng Yansheng tarafından yapılan açıklamada, Çin'in 23 Kasım-22 Aralık 2013 tarihleri arasında 800 yabancı askeri uçağın uçuş faaliyetini kontrol ettiğini, 23 ülkeden 56 havayolu şirketinin 21475 planlı uçuşunu Çin'e bildirdiğini, Çin'in bölgeye 51 sortide toplam 87 keşif uçağı, erken ihbar uçağı ve savaş jeti gönderdiğini ilan etmiştir ("800 foreign war planes have entered ADIZ: Beijing").

Bölgedeki sıcak gündemin ABD'nin ve Çin'in ilgisini önümüzdeki dönemde de çekeceğinin ilk işaretlerini ABD'nin yeni yönetiminin söylemleri ve faaliyetlerinde görmek mümkündür. Örneğin, Dışişleri Bakanı Tillerson Çin'in Güney Çin Denizi'nde ada inşa etmeyi bırakması ve Çin'in bu adalara ulaşımının engellenmesi gerektiğini ifade etmesi soruna yönelik daha aktif bir yaklaşımın ortaya çıkmakta olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Trump'ın başkanlığı devralır almaz Güney Çin Denizi'ne bir uçak gemisi görev grubu göndermesi de ABD'nin bölgedeki varlığını artıracaklarını açıkça göstermiştir. Ancak kullanılan sert üslup ve gövde gösterisi olarak nitelendirilebilecek faaliyetlere rağmen Trump yönetiminin bu bölgedeki önceliğinin denizlere yönelik anlaşmazlıklar olmayacağı, bu konunun Kore, Tayvan gibi konularda bir pazarlık aracı olarak kullanılabileceğini değerlendirmek yanlış olmayacaktır (Xiangmiao, 2017).

Görüldüğü gibi bahse konu sorunların kısa sürede bir çözüme ulaştırılması pek de mümkün değildir. Çin'in önümüzdeki dönemde daha fazla inisiyatif alacağı ve bölgedeki egemenlik hakları için daha agresif bir tutum takınabileceği görülmektedir. Bu da bölgenin sıcaklığını önümüzdeki dönemde de koruyacağını önemli bir işareti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tayvan'ın Statüsü Sorunu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Çin İç Savaşı neticesinde milliyetçilerin Formosa Adası'na kaçarak kurdukları Çin Cumhuriyeti 1979 yılına kadar ABD tarafından tüm Çin'i temsil eden hükümet olarak tanınmıştır. 1979'da Çin ile ABD arasında imzalanan bir belge ile Taipei yerine Pekin yönetimi tanınmaya başlanmıştır. Bu belge ile birlikte ABD Çin'in "bir Çin vardır ve Tayvan Çin'in bir parçasıdır" şeklinde özetlenen "Tek Çin" Politikası'nı da kabul etmiştir. Bununla birlikte, Amerikan halkının Tayvan halkı ile kültürel, ticari ve diğer gayri resmî ilişkilerini sürdüreceği de belgede yer alan bir diğer husustur. Tayvan'da bulunan Tayvan Amerikan Enstitüsü Tayvan'a yönelik ABD politikasının yürütülmesinden sorumlu kuruluş olarak varlığını sürdürmektedir (U.S. Department of State).

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın resmi ifadesiyle Tayvan'ın bağımsızlığını desteklememektedir. ABD'nin Tayvan'a yönelik faaliyetleri kendi hukuki yapısı içinde 1979 yılında kabul ettiği Tayvan İlişkileri Kanunu kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda ABD kendisini Tayvan'ın savunma kapasitesini destekleme taahhüdü altına sokmuştur. ABD'nin Çin ile Tayvan arasındaki sorunlara yönelik resmi duruşu mevcut statükonun tek taraflı girişimlerle değiştirilmemesi ve her iki tarafın sorunu çözmek üzere yapıcı bir diyalog içinde karşılıklı saygı içinde hareket edilmesi yönünde teşvik edilmesi şeklindedir. ABD her ne kadar 1950'li ve 1960'lı yıllarda Tayvan ekonomisinin canlandırılması için girişimlerde bulunmuşsa da bugün herhangi bir kalkınma yardımı yapmamaktadır (U.S. Department of State).

ABD ve Tayvan arasında 1979 yılından önce imzalanan anlaşmalarda Karşılıklı Savunma Antlaşması hariç tümü halen yürürlüktedir. Tayvan İlişkileri Kanunu'na göre ABD Tayvan'a savunmaya yönelik silahlar sağlamayı, Tayvan'ın kendisini savunmasına yönelik uygun miktarda savunma araç gereç ve hizmetleri sağlamayı taahhüt etmiştir. ABD bahse konu kanunla Tayvan'ın geleceğini boykot, ambargo, tehdit gibi barışçıl olmayan her türlü aracın kullanımını ciddi bir tehdit olarak göreceğini, Tayvan halkının, ekonomik ve sosyal sisteminin ve güvenliğinin tehlikeye düşmesini engelleyecek bir kapasiteyi daima hazır tutacağını taahhüt etmiştir. Kanun ABD Başkanı'na bahse konu tehditleri izleme ve bu konuda ABD Kongresi'ni bilgilendirme yükümlülüğünü vermiş, Başkan ve Kongre'nin böyle bir tehdide karşı önlem alabileceğini dikte etmiştir (U.S. Congress).

1979 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınması sonrasında Tayvan'a yapılan silah satışları ABD ile Çin arasında sorun yaratmaya başlamıştır. 1982 yılında Çin ABD'yi Tayvan'a silah satışı konusunda bir gelişme olmaması durumunda ikili ilişkileri ciddi anlamda azaltmakla tehdit etmeye başlamış ve Sovyet kartını oynamaya başlamıştır. Baskıların sonucunda 17 Ağustos 1982 tarihinde bir bildiri imzalanmıştır. Bildiriye göre ABD hükümeti, Tayvan'a uzun dönemli silah satışı yapmayacağını, yapılacak satışların nitelik ve nicelik bakımından diplomatik ilişkilerin kurulduğu dönemi aşmayacağını ve ilerleyen yıllarda da silah satışının azaltılacağını taahhüt etmekteydi. Dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan Çin'in sorununun barışçıl yollarla çözüleceğine ilişkin sözüne güvenmediği ve Tayvan'ın bildiriden olumsuz etkilenmesi ihtimalinden hareketle Ulusal Güvenlik Konseyi'nde gizli bir karara imza atmıştır. Buna göre ABD'nin silah satışını azaltmasına yönelik istekliliği Çin'in Tayvan'la sorununu barışçıl yollarla çözmeye yönelik tutumunu sürdürmesi koşuluna bağlı olacaktır. Ayrıca Tayvan'a sağlanacak yardımın nitelik ve niceliği Çin'in oluşturduğu tehditle orantılı bir biçimde olacaktır (Feldman, 2007, s. 1-2).

Söz konusu kararın alınmasının ardından Tayvan Amerikan Enstitüsü'nün o dönemki başkanı James Lilley Tayvan Cumhurbaşkanı'na sözlü olarak ABD'nin "Altı Garanti" sini bildirmiştir. Kısa süre sonra bu garantiler kamuoyu ile de paylaşılmıştır. Altı Garanti kapsamında ABD;

1. Çin Cumhuriyeti (Tayvan)'ne yönelik silah satışının sona ereceği kesin bir tarih belirlemeyi kabul etmemektedir.
2. Çin Cumhuriyeti'ne silah satışı öncesinde Çin ile görüşmelerde bulunmayı kabul etmemektedir.
3. Çin Cumhuriyeti ile Çin arasında arabuluculuk rolü oynamayacaktır.
4. Tayvan İlişkileri Kanunu'nu gözden geçirmeyecektir.
5. Tayvan'ın egemenliği konusundaki pozisyonunu değiştirmemiştir.
6. Çin Cumhuriyeti'ne Çin ile müzakereler yapma konusunda baskı yapmayacaktır (Feldman, 2007, s.2).

Her ne kadar ABD takip eden yıllarda silah satışına devam ettiyse de Tayvan ile askeri tatbikat icra etmemiştir. Bununla birlikte, bazı Tayvanlı subaylar ABD'de askeri eğitim almışlar, her iki ülke askeri liderleri arasında üst düzey toplantılar icra edilmiştir. ABD, Tayvan'da herhangi bir üs kurma girişiminde de bulunmamıştır (Wood, 2016: s. 137-138).

Çin, Tayvan sorununa bir iç sorun olarak bakmaktadır. Tayvan'ı Çin'in ayrılmaz bir parçası olarak kabul eden Çin 1979 yılında "Bir Ülke, İki Sistem" anlayışını kabul etmiş ve bu sürecin Tayvan'ın Çin ile birleşmesi ile sonuçlanmasını hedeflemiştir. Bu politikasını "Tek Çin" olarak ifade eden Çin'in resmi görüşüne göre 1990'lı yıllardan itibaren Tayvan otoriteleri karşılıklı etkileşime rağmen ayrı bir devlet olma hedefine yönelik yaklaşımlarını terk etmemişler ve Çin'i aldatmaya çalışmışlardır (Taiwan Affairs Office of The State Council PRC, 2011).

Çin, ABD'nin "Tek Çin" konusunda samimi olmasını, Tayvan kapsamında vermiş olduğu sözleri yerine getirmesine bağlamakta ve üstü kapalı olarak ABD'yi dürüst davranmamakla suçlamaktadır. Çin, ABD'den Tayvan ile sadece kültürel, ticari ve hükümet dışı ilişkiler kurmasını beklemekte, "Tayvan'ın bağımsızlığı", "iki Çin" veya "bir Çin, bir Tayvan" gibi yaklaşımları desteklemeyi bırakarak Çin'in tekrar birleşmesinin önünde durmaktan vazgeçmesini beklediğini ifade etmektedir. Çin Asya-Pasifik bölgesinde istikrarın Tayvan Boğazı'ndaki durumla yakından ilintili olduğunu vurgulamakta ve Tek Çin politikasına bağlılığın bölge barışı için faydalı olacağını ifade ederek tüm bölge devletlerine gözdağı vermekten çekinmemektedir (Taiwan Affairs Office of The State Council PRC, 2011).

ABD ile Çin arasında Tayvan'a ilişkin yaşanan en önemli kriz 1995-1996 yıllarında ortaya çıkmıştır. Dönemin Tayvan Cumhurbaşkanı Lee Teng-hui ABD'de mezun olduğu Cornell Üniversitesi'ni ziyaret etmek istemiş, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher Çinli mevkidaşı Qian Qichen'e Lee Teng-hui'ye vize verilmesinin ABD'nin politikasıyla uygun olmadığını ifade etmiş, ancak Temsilciler Meclisi ve Kongre bu ziyaret kapsamında vize verilmesini kabul etmiştir. Lee Teng-hui'nin ABD ziyareti Çin'in tepkisine neden olmuş ve Çin 1995 yılından 1996 yılının ikinci yarısına kadar Tayvan'ın en önemli iki limanının 35 deniz mili yakınına kadar olan bölgeyi de içerecek şekilde tatbikatlar ve füze denemeleri yapmak suretiyle krizi tırmandırmıştır. Tayvan da bölgede atışlı tatbikatlar icra etmiş, ABD bölgeye iki uçak gemisi görev grubu göndermiştir. Kriz sıcak bir çatışmaya varmadan çözülmüş olsa da ABD ile Çin'in Tayvan konusunda karşı karşıya geldiği en ciddi olay olarak tarihe geçmiştir (Ross, 2000, s. 87-123).

Her ne kadar Tayvan konusunda son yıllarda sakin bir durum söz konusu olsa da Deng Xiaoping ve Mao Zedung'dan Xi Jinping'e kadar tüm Çinli liderler Tayvan'ın Çin ile birleşmesine büyük önem atfetmişler ve bu konuyu gündemlerinde hep üst sırada tutmuşlardır. Çin politikasında Tayvan ve Tibet konusu coğrafi açıdan temel bir çıkar konusu olarak kabul edilmiştir. Çin söylem bazında her ne kadar sorunun barışçıl çözümüne vurgu yapsa da güç kullanma seçeneğini hiçbir zaman devre dışı bıraktığını açıkça ifade etmemiştir. 2016 yılında bağımsızlık yanlısı Demokratik Gelişim Partisi'nin adayı Tsai Ing-wen'in Tayvan'da devlet başkanı seçilmesi Çin ile Tayvan arasındaki ilişkilerin önümüzdeki dönemde daha da gerginleşeceğinin bir işareti olarak yorumlanabilir. Çin'in Tayvan ile birleşmekten vazgeçmesi mümkün görünmemektedir. Zira, Çin böyle bir vazgeçişin zayıflık olarak algılanacağını farkındadır. Ayrıca, büyük güç olma hedefleri kapsamında da sabit bir uçak gemisi olarak gördüğü ve jeostratejik açıdan önemli bir konumda olan bu adadan vazgeçmesi ihtimal dâhilinde bulunmamaktadır (Wood, 2016, s. 231-232).

Donald Trump'ın başkan seçilmesi üzerine yaptığı bir konuşmada Çin'in ticari konularda birtakım tavizler vermemesi halinde tek-Çin politikası konusunda ısrarlı olamayabileceğini belirtmesi ve başkan seçilmesi üzerine kendisini tebrik eden Tayvan Cumhurbaşkanı Tsai Ing-wen ile telefonda görüşmesi Çin'in büyük bir tepki vermesine yol açmıştır. Ancak daha sonra Donald Trump Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping ile yaptığı görüşmede ABD'nin Tek-Çin politikasını desteklemeye devam edeceğini ifade etmesiyle gerilimin dozu düşürülmüştür (The Independent, 2017).

Sonuç

Bugün dünya Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında yaşanan döneme benzer bir dönemden geçmektedir. Edward Hallett Carr'ın "Yirmi Yıl Krizi" ismini verdiği kitabındakine benzeyen bir otuz yıl krizinden geçtiğimizi söylemek yanlış olmayacaktır. 1919-1939 yılları arasında dünyanın yönünü bulmaya çalıştığı, dünya düzenini kontrol eden hegemonun (o dönem için İngiltere idi) düzeni kontrol etme yeteneğini kaybettiği, ancak yeni bir devletin de uluslararası kaosu bir kozmosa dönüştürme niyeti, kararlılığı ve gücünün bulunmadığı bu ortam kaçınılmaz bir savaşa son bulmuş ve dünyanın gördüğü en büyük yıkıma neden olan İkinci Dünya Savaşı sonunda iki süper güç dünya düzenine damgasını vurmuştur.

Dünya siyaseti bugün de benzer şekilde bir kırılmanın eşliğinde görüntüsü vermektedir. ABD Soğuk Savaş sonrasında yaklaşık 10 yıl süren tek süper güç olma özelliğini 2000'li yıllarda kaybetmeye başlamış ve tek kutuplu dönemin sona ererek çok merkezli hiyerarşik bir sistemin ortaya çıkışını gösteren emareler her geçen gün biraz daha belirgin hale gelmeye başlamıştır.

ABD'nin kurulduğu günden bu yana ilk kez kendi topraklarında saldırıya uğradığı 11 Eylül saldırıları, 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan'ın bir bölümünü işgaline sessiz kalması, 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Ukrayna'nın bir bölümüne işgaline yeterli tepkiyi verememesi, Avrupalı müttefiklerini stratejik hedefleri doğrultusunda yönlendirme konusunda yetersiz kalması, Irak ve Afganistan'da başarı elde edememesi, Suriye'deki gelişmelerde inisiyatifi Rusya ve İran'a kaptırması gibi emareler bu tezi destekler niteliktedir.

Batı yarıkürenin yoğun siyasi gündemi içinde tüm bunlar olup bitirken 2000'li yılların ilk 15 yılında ekonomik olarak 10 kat büyümeyi beraberinde getirmiş, ekonomik güçlenme kaçınılmaz biçimde Çin'i stratejik hedeflerini gerçekleştirmeye yöneltmiştir. Bu durum Asya-Pasifik bölgesinin uluslararası ilişkilerde merkezi bir rol almasını sağlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin yegâne süper gücü ve dünya düzeninin sahibi konumundaki ABD, Çin'in yükselen gücünün farkına çok daha önce varmış ve Asya-Pasifik bölgesine 2000'li yılların başından itibaren özel bir önem atfetmiştir. Yeni bir güç ortaya çıkmaktadır ve bu durum dünya tarihinde ilk kez yaşanmamaktadır. Dünya tarihi büyük güçlerin karşı karşıya gelmesine daha önce de pekçok kez şahit olmuştur. Ancak bu değişimler daha ziyade büyük savaşlar neticesinde ya mevcut statükonun devam etmesi ya da yeni yükselen gücün kendi sistemini dikte etmesiyle sonuçlanmıştır.

Çin bugün için ABD açısından uzun yıllardır idame ettiği statükoya yönelik en büyük tehlike olarak görünmektedir. Zira, yükselen bir güç olarak kendi hedeflerini hayata geçirmek için statükonun değişiminden başka seçeneği yoktur. Aksi takdirde gelişimi belli bir sınırdan kalacak ve bu da stratejik hedeflerine ulaşamaması anlamına gelecektir.

Bu noktada temel sorun şudur: Çin'in yükselen gücü ABD ile bir çatışmaya girmesine neden olabilecek midir? İki devlet arasındaki çekişme dünya tarihindeki güç değişimi örneklerindeki gibi büyük bir çatışmaya neden olacak mıdır? ABD Çin'in yükselişini durdurmada ya da sınırlandırmada başarı sağlayabilecek midir? 2012 Ağustos'unda Halk Kurtuluş Ordusu'ndan kıdemli bir albayın Pekin'de ABD'den gelen bir düşünce kuruluşu heyetine söylediği şu sözler manidardır: "Sizin Pearl Harbour ve 11 Eylül'ünüz var. Bizim de 1999'umuz var." Albayın hatırlattığı olay Kosova Krizi sırasında ABD tarafından icra edilen hava saldırıları esnasında Belgrad'daki Çin Büyükelçiliği'nin hedef alınmasıdır. Bu olayın sonucunda Pekin, uluslararası siyasette ABD etkisine meydan okunması gerektiğini anlamış ve Çin'in ABD'ye yönelik tutumu açısından bu olay bir milat olmuştur. Bu tarihten itibaren Çin'de oluşan algı, ABD'nin kendisini zayıflatmaya ve

çevrelemeye çalıştığı yönünde oluşmuştur ve bu durum hala devam etmektedir. Çin'de her ne kadar bu tip konuları hassas biçimde ölçmek oldukça güç olsa da, kamuoyu benzer şekilde ABD'ye şüphe ile yaklaşmaktadır (Ratner, 2013, s. 22).

Görüldüğü gibi ABD ile Çin arasındaki ilişkiler 21'inci yüzyılın şekillenmesinde en önemli konu olarak karşımızda durmaktadır. Çin'in her geçen gün artan gücü kaçınılmaz bir şekilde iki devleti karşı karşıya getirecektir. Zira, yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmaktadır ve yeni ve güçlü bir rakibe sahip olmak ABD'nin de arzuladığı bir husustur. Amerikan kimliğinin en önemli unsurlarından biri ve ABD'nin birliğini sağlayan en önemli unsur ortak düşman/rakip kavramı olmuştur. Soğuk Savaş sonrası terörizm ABD'nin ihtiyaç duyduğu güçte bir momentum oluşturamamıştır. Kötüleşen ekonominin ve düşmanın belirsiz yapısı arzu edilen düzeyde sonuçlar ortaya çıkaramamıştır. Bu çerçevede aslında Çin gibi bir güç ABD'nin arayıp da bulamadığı bir rakiptir. Ancak unutulmamalıdır ki bu durum ancak Çin'in yükselişinin kontrol edilebilmesi durumunda ABD açısından tercih edilen bir seçenektir.

ABD Çin sayesinde Asya Pasifik bölgesinde ve dünyada etkinliğini artırabilecek, bölgedeki devletlere silah satarak ekonomisine taze bir soluk sağlayabilecek ve ulusal bütünlüğünü koruyabilecektir. Çin'in büyümesi sadece Asya-Pasifik bölgesinde sonuçlar doğurmayacaktır. Bu husus bugün Afrika ve Ortadoğu'da etkilerini hissettirmeye başlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak ABD Afrika ve Ortadoğu'da da benzer avantajların peşinde olacaktır. Bugün Suriye, Batı ve Orta Afrika'da orataya çıkan bunalımları Çin'den ve Çin'in bu bölgelerdeki etkinliğini artırma girişimlerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Benzer şekilde Çin'den duyulan endişenin ABD ile Rusya'yı birbirine yaklaştırdığı da söylenebilir. Bununla birlikte, Çin örneğinde olduğu gibi Rusya'nın uluslararası arenada artan gücünün ABD'yi bu tavizleri vermeye zorlaması daha akla yatkın bir neden olarak ön plana çıkmaktadır. Buna rağmen, hâlihazırda İran ve Suriye konularında ABD'nin Rusya'ya verdiği tavizler, Ermenistan ve Ukrayna'nın AB ile ortaklık anlaşmalarından son anda vazgeçmeleri, Rusya'nın Çin'e yaklaşmasından çekinen ABD'nin Rusya'nın Suriye'den başlayıp, Irak'ın Şii bölgesinden geçen, İran'ı, Ermenistan'ı ve Ukrayna'yı da içine alan bir bölgeyi Rusya'nın nüfuz bölgesi olarak zımnen ya da kapalı kapılar arkasında gizlice tanıdığı değerlendirilmesi yapılmasına neden olmaktadır.

Çin bugün için ABD'yi fazlaca rahatsız etmeden gelişmesini sürdürme eğilimi taşımakta ve stratejik sabır politikası izlemektedir. Ancak belirli bir güç seviyesine ulaşmasının ardından Tayvan'ın bağımsızlığı, Doğu ve Güney Çin Denizi'ndeki iddiaları ve ABD'nin bölgedeki askeri varlığına yönelik daha cesur söylemler geliştireceği ve faaliyetlerde bulunacağını ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Dünya tarihi benzer olayların yaşanması neticesinde tekerrürlerden ibarettir. Bugün dünya yepyeni bir dönemin içinden geçmektedir ve orta vadede çok büyük değişikliklere gebe. Bu değişimin doğasını ABD ve Çinli liderlerin yaklaşımları belirleyecektir.

Kaynakça

Adıbelli, B. (2003). Uluslararası Terörizm, Küreselleşme ve Hegemonya. Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 161-182.

Akçay, E. ve Akbal, Ö. (2013). ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik. Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 22, 7-29.

Albert, E. The China–North Korea Relationship. Council on Foreign Relations Backgrounders. URL: <http://www.cfr.org/china/chinanorth-korea-relationship/p11097> (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

Bajoria, J. ve Xu, B. The Six Party Talks on North Korea's Nuclear Program. Council of Foreign Relations Backgrounders. URL: <http://www.cfr.org/proliferation/six-party-talks-north-koreas-nuclear-program/p13593> (Erişim Tarihi: 06.05.2017).

Bandow, D. Now is the Right Time for China and America to Strike a Deal on North Korea. China-US Focus. URL: <http://www.chinausfocus.com/peace-security/now-is-the-right-time-for-china-and-america-to-strike-a-deal-on-north-korea> (Erişim Tarihi 04.05.2017).

Bitzinger, R.A. (2013). China's ADIZ: South China Sea Next?. RSIS Commentaries, No. 219/2013, s.1-2. URL: http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/174337/ipublicationdocument_singledocument/b53862af-18eb-43f8-ae12-403dbe205df8/en/RSIS2192013China's+ADIZ.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2013),

Campbell, C. (2015). Highlights from China's New Defense White Paper "China's Military Strategy". s.1-4. URL: https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/Issue%20Brief_Highlights%20from%20Chinas%20New%20Defense%20White%20Paper_Campbell_6.1.15.pdf (Erişim Tarihi: 29.04.2017).

Cheng, L. (2002). China's Road Ahead: Will the New Generation of Leaders Make a Difference. Brown Journal of World Affairs, Cilt 9, Sayı 1, 2002-Bahar, 335-345.

Clinton, H.R. (2014). *Hard Choices*. Londra: Simon & Schuster.

Director General, International Atomic Energy Agency. Application of Safeguards in the Democratic People's Republic of Korea, 26 August 2015., s.1-4. URL: https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC59/GC59Documents/English/gc59-22_en.pdf (Erişim Tarihi: 05.05.2017).

Feldman, H. (2007). President Reagan's Six Assurances to Taiwan and Their Meaning Today. The Heritage Foundation, WebMemo No.1653, October 2, 2007, s.1-5. URL: http://s3.amazonaws.com/thf_media/2007/pdf/wm1653.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

Gompert, D. vd. (2016). *War with China*. California: Rand Corporation.

Heath, T. vd. (2016). *The PLA and China's Rejuvenation*. Santa Monica, California: RAND Corporation.

Hideshi, U. The Problems in the South China Sea. Review of Island Studies, 1-11. URL: <https://www.spf.org/islandstudies/readings/docs/b00004r.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2017).

Holslag, J. (2015). *China's Coming War With Asia*. Cambridge: Polity Press.

Hsiang, A.C. (2012). Sino-US Relations: A Hegemonic Stability Perspective. Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences, Vol.5, No.2, 60-81.

Kaplan, F. (2016). Obama's Way. Foreign Affairs, January/February 2016, 46-63.

Kroenig, M. (2017). The Case for Trump's Foreign Policy. Foreign Affairs, May/Jun2017, Vol. 96 Issue 3, 30-34.

Le Corre, P. ve Pollack, J. (2016). China's Global Rise: Can the EU and U.S. Pursue a Coordinated Strategy? Geoeconomics and Global Issues Paper, October 2016, 1-31. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/10/fp_201610_china_global_rise.pdf (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

MacKinder, H.J. (1904). The Geographical Pivot of History. The Geographical Journal, April 1904, Vol. XXIII No.4, 421-444.

- Tingting, L. China-North Korea Trade in 2015: The Beginning of a Downturn. 186-196. URL: http://www.keia.org/sites/default/files/publications/joint_us-korea_2016_-_china_nk.pdf (Erişim Tarihi: 10.05.2017).
- Tuosheng, Z. (2017). China-US Military Ties at a New Crossroads. China-US Focus. URL: <http://www.chinausfocus.com/peace-security/china-us-military-ties-at-a-new-crossroads> (Erişim Tarihi: 03.05.2017).
- White, B. Washington's "Asian Pivot" and China's Air Defense Identification Zone (ADIZ). US-China Power Play in the South China Sea. URL: <http://www.globalresearch.ca/washingtons-asian-pivot-and-chinas-air-defense-identification-zone-us-china-power-play-in-the-south-china-sea/5362329> (Erişim Tarihi: 25.12.2013).
- Wood, D. (Der.) (2016). *2017 Index of U.S. Military Strength*. Washington: The Heritage Foundation.
- Xiangmiao, C. (2017). The South China Sea in the Trump Era. China-US Focus (Mar 10, 2017). URL: <http://www.chinausfocus.com/peace-security/the-south-china-sea-in-the-trump-era> (Erişim Tarihi: 04.05.2017).
- Yılmaz, S. (2017). Küresel Politik Sistemde Liderlik : George Modelski ve Dünya Politikasında Uzun Döngüler. U.U. International Journal of Social Inquiry /U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2017, 277-314.
- 800 foreign war planes have entered ADIZ: Beijing. URL: <http://www.wantchinatimes.com/news-subclassent.aspx?id=20131227000128&cid=1101&MainCatID=11> (Erişim Tarihi: 25.12.2013).
- China berates 'axis of evil' remarks. (2002, 31 Ocak). CNN. URL: <http://edition.cnn.com/2002/WORLD/asiapcf/east/01/31/china.bush/index.html?related> (Erişim Tarihi: 24.04.2017).
- China sees growing presence of foreign firms. (2016). The State Council-The People's Republic of China. URL: http://english.gov.cn/news/top_news/2016/04/13/content_281475326549118.htm (Erişim Tarihi: 22.04.2017)
- Document: China's Military Strategy - USNI News. (2015, 26 Mayıs). The US Naval Institute. URL: <https://news.usni.org/2015/05/26/document-chinas-military-strategy> (Erişim Tarihi: 29.04.2017)
- Donald Trump address Taiwan issue in phonecall with President of China. (2017, 10 Şubat). The Independent. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-phone-call-one-china-policy-south-china-sea-taiwan-xi-jinping-a7572651.html> (Erişim Tarihi: 11.05.2017).
- Elements for a new EU strategy on China, Brussels. (2016, 22 Haziran). Joint Communication to The European Parliament and The Council. 1-19. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/joint_communication_to_the_european_parliament_and_the_council_-_elements_for_a_new_eu_strategy_on_china.pdf (Erişim Tarihi: 21.02.2017).
- Exports of Goods and Services (current US\$). The World Bank. URL: http://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2015&start=2012&year_high_desc=true (Erişim Tarihi: 22.04.2017)
- Full Text: China's Military Strategy. (2015, 26 Mayıs). Ministry of National Defense-The People's Republic of China. URL: http://eng.mod.gov.cn/Press/2015-05/26/content_4586805.htm (Erişim Tarihi: 29.04.2017)
- H.R.2479 - Taiwan Relations Act. U.S. Congress. URL: <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479> (Erişim Tarihi: 10.05.2017).
- Jiang says Shanghai Spirit useful reference for New World Order. (2002, 8 Haziran). People's Daily. URL: http://en.people.cn/200206/08/eng20020608_97416.shtml (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

North Korea – Overview. Nuclear Threat Initiative. URL: <http://www.nti.org/learn/countries/north-korea/> (Erişim Tarihi: 06.05.2017)

North Korea claims successful hydrogen bomb test in 'self-defence against US'. (2016, 6 Ocak). The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korean-nuclear-test-suspected-as-artificial-earthquake-detected> (Erişim Tarihi: 05.05.2017).

President Bush Speech on Missile Defence. (2001, 01 Mayıs). Federation of American Scientists. URL: <https://fas.org/nuke/control/abmt/news/010501bush.html> (Erişim Tarihi: 22.04.2017).

The One-China Principle and the Taiwan Issue. (2011, 16 Mart). Taiwan Affairs Office of The State Council PRC. URL: http://www.gwytb.gov.cn/en/Special/WhitePapers/201103/t20110316_1789217.htm (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

U.S. Relations with Taiwan. U.S. Department of State. URL: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35855.htm> (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

Vice President Mike Pence to Travel to the Republic of Korea, Japan, Indonesia, Australia, and Hawaii. (2017, 06 Nisan). The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/04/06/vice-president-mike-pence-travel-republic-korea-japan-indonesia> (Erişim Tarihi: 01.05.2017).

Why is the South China Sea contentious?. (2016, 12 Temmuz). BBC News. URL: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349> (Erişim Tarihi: 04.05.2017).

Xi Jinping and the Chinese dream. (2013, 04 Mayıs). The Economist. URL: <http://www.economist.com/news/leaders/21577070-vision-chinas-new-president-should-serve-his-people-not-nationalist-state-xi-jinping> (Erişim Tarihi: 28.04.2017)